

**K
Z
B
B**

***HANDLEIDING
BIJ DE OPLEIDING
VAN
CLUBARBITERS***

HOC 2003

LES 1

HET MATERIAAL

1.1 Het biljart

De meest gangbare formaten van een biljart zijn voor de "kleine -tafel" 230 x 115 cm., en 284 x 142 cm., voor de "grote tafel" of "matchtafel". De randen van het biljart, de "houten omlijsting" genaamd, moeten bij de "grote tafel" en mogen bij de "kleine tafel" van merktekens, "diamonds" zijn voorzien.

1.2 Biljartballen

In een partij van een officiële wedstrijd dienen drie ballen te worden gebruikt; één bal is rood, de twee anderen zijn wit of geel en wit. Worden twee witte ballen gebruikt, dan moet op één van de witte ballen een onuitwisbaar merkteken zijn aangebracht. Deze bal wordt dan "gemarkeerde bal" genoemd. Bij gebruik van een witte en een gele bal is de gele bal altijd de "gemarkeerde bal".

1.3 Hulpmiddelen

Als hulpmiddelen zijn een "vork", ook wel "bok" genaamd en een lange keu toegestaan. Deze hulpmiddelen mogen zowel op de kleine als op de grote tafel worden gebruikt.

1.4 Acquits en afstootlijn

Op het speelveld zijn vijf acquits aangebracht. Deze worden zoals in figuur 1 aangegeven als volgt aangeduid:

- a. Boven acquit
- b. Midden acquit
- c. Beneden acquit
- d. Linker acquit
- e. Rechter acquit.

De denkbeeldige horizontale lijn die loopt door de drie onderste acquits wordt de afstootlijn genoemd.

1.5 Scoreborden

Bij eindstrijden (finales) is het een gewoonte van scoreborden gebruik te maken. Elektronische scoreborden moeten indien nodig door met de hand bedienbare borden kunnen worden vervangen.

1.6 Attributen arbiter

Volgens artikel 6015 lid 6 van het Wedstrijdreglement (WR) dient er tijdens officiële wedstrijden ten behoeve van de arbitrage een loep aanwezig te zijn. Het is binnen de KNBB een goed gebruik, dat arbiters zelf een witte zakdoek, een loep en een wit potlood bij zich hebben.

INLEIDING

In de diverse verenigingen worden officiële wedstrijden gespeeld. Bij het organiseren van bijvoorbeeld een PK-finale wordt door de vereniging graag een beroep gedaan op officiële KNBB arbiters. Vele districten hebben echter een tekort aan KNBB arbiters. Daar kan met wat goede wil iets aan gedaan worden. Zoals mag worden verwacht zijn in de diverse verenigingen wel mensen te vinden die bij de officiële wedstrijden de KNBB arbiters terzijde willen staan, door te fungeren als "clubarbiter". Daarvoor is het wenselijk, dat deze clubleden meer over de arbitrage, of anders gezegd, meer over het leiden van een partij en wat er zoal bij komt kijken, zouden weten. Velen zien erg op tegen een KNBB arbiterscursus. Het moeten volgen van een intensieve en tamelijk langdurige cursus en het moeten afleggen van een officieel examen weerhoud velen van een carrière in de biljartarbitrage.

Om tegemoet te komen aan die clubleden, die toch graag actief aan de arbitrage zouden willen deelnemen, is het nu mogelijk om in een relatief korte periode te worden opgeleid tot "CLUBARBITER". Dit betekent, dat de leerstof van de KNBB districtsarbiter is ingekort tot de meest elementaire regels van het Spel en Arbitragereglement (SAR). Er wordt aan het eind van de cursus slechts een "toets" afgenomen om te bepalen of de minimale kennis over de arbitrage bij het clublid aanwezig is. Er is echter wel een bindende voorwaarde aan het volgen van de cursus. Clubarbiters dienen alle 4 door een KNBB docent gegeven lessen te hebben gevolgd. Na een onvolledig gevolgde cursus kan men niet aan de toets deelnemen en bestaat er ook geen recht op het dragen van het insigne "clubarbiter".

Met deze verkorte opleiding is de clubarbiter inzetbaar bij de hierboven bedoelde wedstrijden, hetgeen betekent dat een clubarbiter binnen zijn eigen vereniging bij de arbitrage kan worden ingezet, zonder eerst te worden belast met de lesstof die hij zich eventueel later als districtsarbiter eigen zal moeten maken. Het is echter niet de bedoeling dat districten afzien van het opleiden van KNBB arbiters omdat men binnen het district meent alle wedstrijden door clubarbiters te kunnen laten arbitreran. Want dat zou een verarming betekenen van het niveau van de arbitrage. Officiële KNBB arbiters blijven ten alle tijden onmisbaar bij een goede arbitrage.

De leerstof is verdeeld in vier lesdelen. De totale les tijd is natuurlijk sterk afhankelijk van het aantal deelnemers. Inhoudelijk wordt aandacht besteed aan de voornaamste regels in het SAR. Er is een lijst met vragen en antwoorden toegevoegd, om een uniforme uitleg en toepassing van de reglementen door geheel Nederland te waarborgen. Het is van groot belang dat de opleiding reeds in aanvang een uniform en kwalitatief hoogwaardig niveau bereikt in verband met de verdere ontwikkeling van de arbitrale loopbaan en de doorstroming van clubarbiters naar de cursus "districtsarbiter KNBB".

Met deze handleiding worden richtlijnen gegeven om alle opleidingen tot clubarbiter, universeel en overeenkomstig de grondregels te laten geschieden.

Veel succes namens de Commissie Arbitrage Opleidingen (CAO)
Hans Berkhout

INHOUD

Les 1. HET MATERIAAL

1.1	Het biljart	3
1.2	Biljartballen	3
1.3	Hulpmiddelen	3
1.4	Acquits en afstootlijn	3
1.5	Scoreborden	3
1.6	Attributen van de arbiter	3
1.7	Reinigen van de ballen	4

VOOR AANVANG VAN DE PARTIJ

2.1	Vorbereiding door de arbiter	5
2.2	Het begin van de partij	5
2.3	Het inspelen	5
2.4	De keuzetrekstoot	6
2.5	De acquitstoot	7
2.6	Vragen bij de 1e les	7

Les 2. TIJDENS DE PARTIJ

3.1	Algemene wenken	11
3.2	Hetannonceren	11
3.3	Het opstellen	12
3.4	Het bewegen	13
3.5	Het nemen van beslissingen	14
3.6	Vastliggende ballen	15
3.7	Vragen bij de 2e les	16

Les 3. HET EINDE VAN DE PARTIJ

SPELSOORTEN

4.1	Libre	20
4.2	Vragen bij de 3e les	22

Les 4. SPELSOORTEN

5.1	Bandstoten	25
5.2	Driebanden	26
5.3	Vragen bij de 4e les	28

LES 1

HET MATERIAAL

1.1 Het biljart

De meest gangbare formaten van een biljart zijn voor de "kleine -tafel" 230 x 115 cm., en 284 x 142 cm., voor de "grote tafel" of "matchtafel". De randen van het biljart, de "houten omlijsting" genaamd, moeten bij de "grote tafel" en mogen bij de "kleine tafel" van merktekens, "diamonds" zijn voorzien.

1.2 Biljartballen

In een partij van een officiële wedstrijd dienen drie ballen te worden gebruikt; één bal is rood, de twee anderen zijn wit of geel en wit. Worden twee witte ballen gebruikt, dan moet op één van de witte ballen een onuitwisbaar merkteken zijn aangebracht. Deze bal wordt dan "gemarkeerde bal" genoemd. Bij gebruik van een witte en een gele bal is de gele bal altijd de "gemarkeerde bal".

1.3 Hulpmiddelen

Als hulpmiddelen zijn een "vork", ook wel "bok" genaamd en een lange keu toegestaan. Deze hulpmiddelen mogen zowel op de kleine als op de grote tafel worden gebruikt.

1.4 Acquits en afstootlijn

Op het speelvlak zijn vijf acquits aangebracht. Deze worden zoals in figuur 1 aangegeven als volgt aangeduid:

- a. Boven acquit
- b. Midden acquit
- c. Beneden acquit
- d. Linker acquit
- e. Rechter acquit.

De denkbeeldige horizontale lijn die loopt door de drie onderste acquits wordt de afstootlijn genoemd.

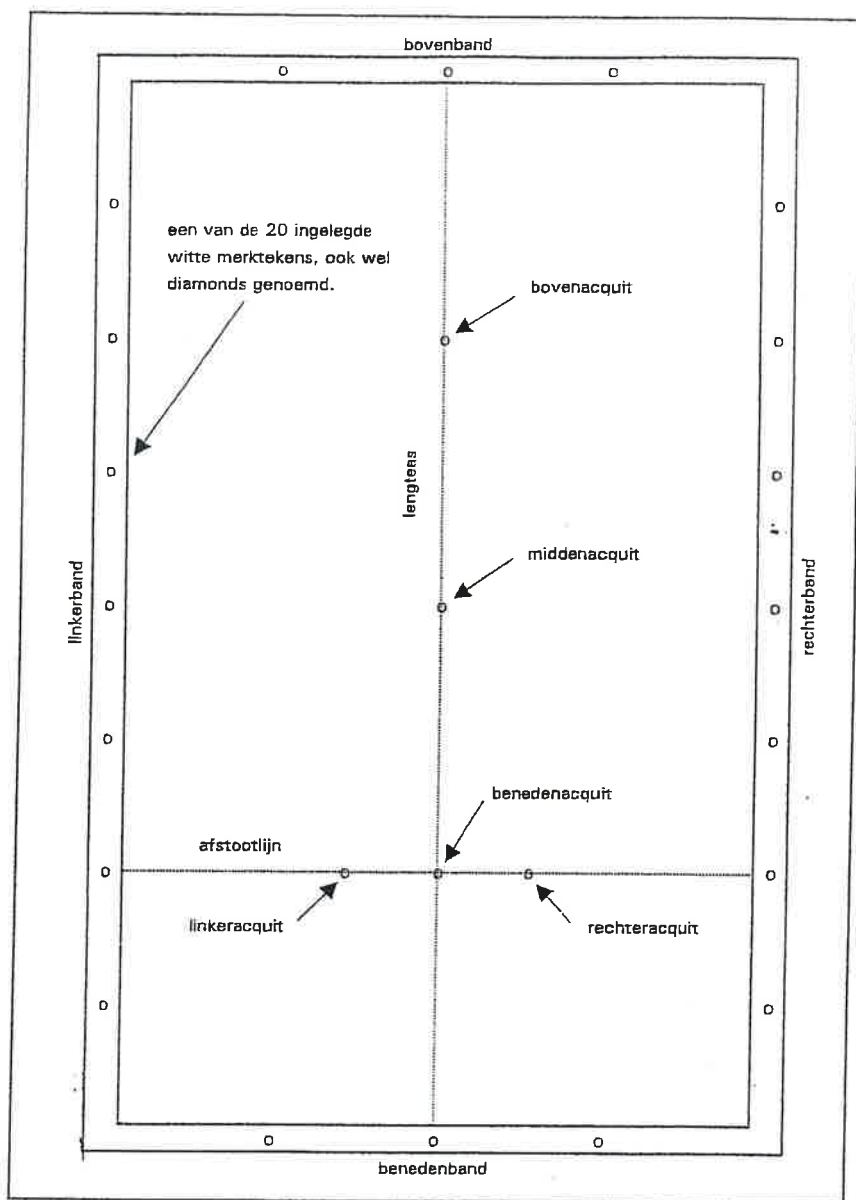
1.5 Scoreborden

Bij eindstrijden (finales) is het een gewoonte van scoreborden gebruik te maken. Elektronische scoreborden moeten indien nodig door met de hand bedienbare borden kunnen worden vervangen.

1.6 Attributen arbiter

Volgens artikel 6015 lid 6 van het Wedstrijdreglement (WR) dient er tijdens officiële wedstrijden ten behoeve van de arbitrage een loep aanwezig te zijn. Het is binnen de KNBB een goed gebruik, dat arbiters zelf een witte zakdoek, een loep en een wit potlood bij zich hebben.

Tekening 1. Benaming acquits en banden.

1.7 Reinigen van de ballen

Met een witte, niet geheel opgevouwen zakdoek dienen de ballen te worden schoongemaakt. Dit schoonmaken mag niet boven het biljart gebeuren. Ook mogen de ballen niet d.m.v. de zakdoek "gevangen" worden op het laken. Er moet dus zo weinig mogelijk contact zijn tussen de zakdoek en het biljartlaken, opdat het in de zakdoek aanwezige stof niet op het laken valt. Na het poetsen dient de zakdoek zo klein mogelijk te worden opgevouwen om de ballen op de acquits te plaatsen. Want het schoonmaken van de ballen zou zinloos zijn als de laatste tip met de hand of een vinger wordt gedaan.

VÓÓR AANVANG VAN DE PARTIJ

2.1 Vorbereiding door de arbiter

Alvorens een partij kan beginnen, moet er nogal wat gebeuren. Van elke arbiter wordt daarom verwacht dat hij:

- op tijd aanwezig is;
- controleert of het biljart schoon is en dit zo nodig laat reinigen;
- controleert of de acquires zijn aangebracht;
- de eventueel noodzakelijke lijnen zo dun mogelijk, doch goed zichtbaar op de juiste plaats op het laken laat aanbrengen;
- kennis maakt met de spelers voordat de partij begint. Het gebeurt herhaaldelijk dat wanneer de partij begint, de arbiter alsnog de spelers de hand schudt en hen een prettige partij toewenst. Dit dient echter achterwege te blijven, want op dat moment is de speler geconcentreerd, en moet er voor worden gezorgd dat deze concentratie door niets wordt verstoord. Indien men elkaar niet kent, is er vooraf voldoende tijd om zich voor te stellen;
- in het bezit is van een loep, een wit potlood en een witte zakdoek.

2.2 Begin van de partij

De partij is begonnen nadat de arbiter de spelers voor het uitvoeren van het tossen heeft uitgenodigd. Het tossen dient te geschieden door een muntstuk in één van beide handen te nemen en een van de spelers een keuze te laten maken. De speler welke de hand met het muntstuk heeft gekozen bepaalt wie er begint met inspelen.

Vóór het tossen dient de arbiter in een van beide handen een muntstuk te hebben. Het spreekt vanzelf dat de spelers niet mogen zien in welke hand hij dit muntstuk neemt. Hij vraagt vervolgens aan een van beide spelers een hand te kiezen. Daarna opent hij **beide handen** zodat beide spelers kunnen zien in welke hand het muntstuk zich bevindt. De speler die de hand met het muntstuk heeft gekozen bepaalt wie er begint met inspelen.

2.3 Het inspelen.

Tijdens het inspelen dient de arbiter:

- a. Op de klok te letten om de grens van 4 minuten te bepalen;
- b. Na 3 minuten op verstaanbare wijze te annunceren: "U heeft nog één minuut inspeeltijd".

Hierna kan de speler gebruikmaken van de mogelijkheid maximaal 3 keer de acqutstoot te proberen, ook al wordt hiermee de inspeeltijd van 4 minuten overschreden. De arbiter mag de speler behulpzaam zijn bij het herplaatsen van de ballen voor de acqutstoot.

Hij kan hiertoe het best plaatsnemen halverwege de rechterband, omdat hij daar eenvoudig de rode bal (met de hand) kan herplaatsen. De speler zal de witte ballen zelf op de acquires plaatsen.

Wil de speler geen gebruik maken van de mogelijkheid de acqutstoot te proberen, dan mag hij zijn inspeeltijd van 4 minuten volmaken.

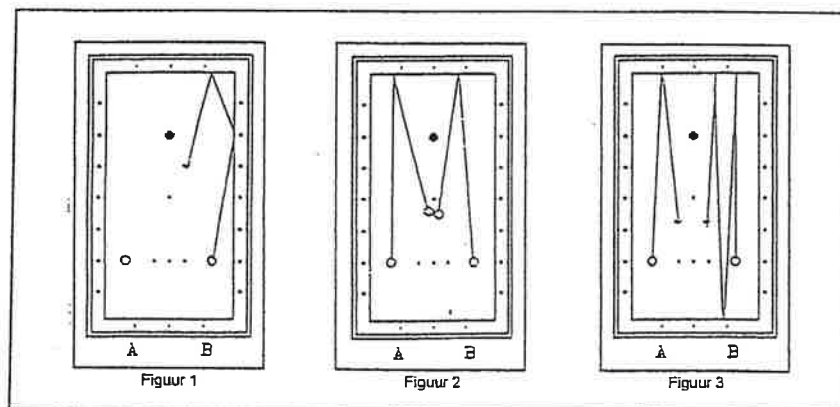

Wil hij echter daarna nog de acquitstoot proberen, dan mag hem dat niet worden toegestaan. De tijd die benodigd is voor het verwisselen van een topeind wordt niet van de 4 minuten speeltijd afgetrokken.

2.4 De keuzetrekstoot

Voor het uitvoeren van de keuzetrekstoot dient de arbiter eerst de ballen te poetsen, vervolgens de rode bal, staande voor de bovenband op het bovenacquit, vervolgens de ongemarkeerde bal, staande voor de benedenband, op de afstootlijn, halverwege het linkeracquit en de linkerband, en de gemarkeerde bal op de afstootlijn, halverwege het rechteracquit en de rechterband te plaatsen.

De keuzetrekstoot dient door beide spelers gelijktijdig en rechtstreeks van de bovenband gespeeld te worden. Gelijktijdig wil niet zeggen "op hetzelfde moment", want dat is niet mogelijk. Het betekent wel dat wanneer de bal van de ene speler de bovenband raakt, de bal van de andere speler afgestoten moet zijn. Wanneer een speler tijdens de keuzetrekstoot een fout maakt, dan is de keuze aan de andere speler. Maken beide spelers een fout, dan wordt er opnieuw getrokken. Maken beide spelers, na door de arbiter te zijn gewaarschuwd, weer een fout, dan bepaalt de arbiter wie er begint.

Bij figuur 1 heeft A de keuze.

Bij figuur 2 raken de ballen elkaar op de terugweg, zonder dat kan worden bepaald wie deze fout heeft gemaakt. De arbiter zal laten overtrekken na beide spelers te hebben gewaarschuwd.

Bij figuur 3 is door speler B zo hard gestoten, dat hij tweemaal de bovenband raakt. Dat is niet toegestaan. En dus is de keuze aan speler A, want deze heeft correct getrokken.

Zodra er na het foutloos trekken is bepaald aan wie de beginstoot wordt toegekend, annonceert de arbiter: "De heer/ mevrouw ..... begint". Niets meer, niets minder en niets anders. Daarbij moet hij zich duidelijk richten tot de schrijver en de bordenist.

De schrijver maakt dan de tellijst in orde en de bordenist hangt de bordjes op de juiste plaats. De arbiter dient echter altijd voordat de spelers aan de eerste beurt beginnen te controleren of de tellijst in orde is en of de bordjes correct zijn opgehangen.

Indien er op meerder tafels wordt gespeeld dient men op alle tafels gelijktijdig te beginnen met de keuzetrekstoot. (zie hiervoor ook alinea 2.5)

2.5 De acquitstoot (beginstoot)

De arbiter plaatst de ballen in de beginpositie en wel als volgt:

- Staande voor de bovenband wordt de rode bal op het boven acquit geplaatst.
- Staande voor de benedenband wordt eerst de ongemerkte bal op het beneden acquit, en daarna de gemerkte bal op het rechter acquit geplaatst. Het merkteken van de witte bal dient boven op de bal, voor de speler zichtbaar te zijn. Wil de speler vanaf het linker acquit afstoten, dan zal de speler deze wens kenbaar moeten maken, waarna de arbiter de gemerkte bal op het linker acquit plaats.

De arbiter moet dit plaatsen nauwkeurig doen omdat controle vanaf de linker of de rechterband achterwege dient te blijven.

Na het plaatsen van de ballen stelt de arbiter zich op aan de linkerzijde van de benedenband indien de speler vanaf het rechter acquit afstoot, of aan de rechterzijde van de benedenband indien de speler vanaf het linker acquit begint.

Wordt op meerdere tafels gespeeld, dan is het zaak op alle biljarts gelijktijdig te beginnen. Hiertoe blijft de arbiter, na de ballen te hebben geplaatst, midden voor de benedenband staan totdat alle overige tafels gereed zijn om te beginnen. Bij 2 tafels geeft de arbiter aan tafel 1 het teken om te beginnen, bij 3 en 4 tafels de arbiter aan tafel 2 en bij 5 en 6 tafels de arbiter aan tafel 3.

2.6 Vragen bij les 1.

1. Wat wordt in het Spel en arbitragereglement geregeld ?
Het SAR bestaat uit twee afdelingen, een spelreglement en een arbitragereglement. Hierin zijn regels opgenomen die bij alle officiële wedstrijden van kracht zijn.
SAR artikel 5002 en 5003 met de toelichting.
2. Wat wordt onder arbitrage verstaan ?
Onder arbitrage wordt verstaan het leiden van een partij en het toezien op de naleving van de spelregels en de gedragsregels.
SAR artikel 5501 lid 1.
3. Wat heeft een arbiter nodig bij de actieve arbitrage ?
  1. *een witte zakdoek*
  2. *een wit potlood met scherpe punt*
  3. *een loep.*
4. Welke afmetingen moet een "klein-biljart" hebben ?
230 x 115.
SAR artikel 5101, lid 2.

5. Welke eisen worden er aan biljartballen gesteld inzake gewicht, kleur, merkteken enz. ?
1. *Ze moeten zijn goedgekeurd door de Sportcommissie.*
  2. *Ze moeten van hetzelfde merk zijn.*
  3. *Ze moeten dezelfde kwaliteit hebben.*
  4. *Ze moeten zuiver rond zijn.*
  5. *Worden twee witte ballen gebruikt, dan moet een van de witte ballen zijn voorzien van een niet, of moeilijk uitwisbaar merkteken aan beide uiteinden van de middenlijn.*
  6. *Ze moeten hetzelfde gewicht hebben. Dit gewicht moet liggen tussen de 205 en 220 gram. Een onderling verschil van maximaal 1 gram is toegestaan.*

SAR artikel 5102, lid 1 en lid 3 met de toelichting.

6. Hoe luiden de namen van de acquits en waar bevinden zij zich ?
1. *Beneden acquit - het middelste acquit op de afstootlijn*
  2. *Linker acquit - het acquit links naast het beneden acquit*
  3. *Rechter acquit - het acquit rechts naast het beneden acquit*
  4. *Midden acquit - het middelste acquit op de lengte as*
  5. *Boven acquit - het acquit het dichtst bij de bovenband.*

SAR artikel 5104, lid 4.

7. Hoe worden de banden in dit reglement genoemd ?
1. *Benedenband - de band het dichtst bij de afstootlijn*
  2. *Bovenband - de band het verst van de afstootlijn*
  3. *Linkerband - de lange band links van de afstootlijn*
  4. *Rechterband - de lange band rechts van de afstootlijn.*

SAR artikel 5104, lid 6.

8. Wanneer is een partij begonnen ?
- Wanneer de arbiter de spelers voor het uitvoeren van de tossen heeft uitgenodigd.*

SAR artikel 5201.

9. Wat is de afstootlijn ?
- De afstootlijn is een denkbeeldige lijn, die door het beneden acquit loopt, evenwijdig aan de benedenband.*

SAR artikel 5104, lid 5.

10. Waar worden de ballen voor de keuzetrekstoot geplaatst ?
- De rode bal wordt geplaatst op het boven acquit. De beide andere ballen worden geplaatst op de afstootlijn, halverwege het rechter acquit en de rechterband voor de gemerkte bal, en halverwege het linker acquit en de linkerband voor de ongemerkte bal.*

SAR artikel 5202, lid 4

11. Wat is de bedoeling van de keuzetrekstoot ?
De speler wiens bal het dichtst bij de benedenband tot stilstand komt - ongeacht of deze band is geraakt - mag bepalen aan wie de beginstoot wordt toegekend.
SAR artikel 5202, lid 5, 6 en 7 met de toelichting.
12. Hoe dient de keuzetrekstoot te geschieden ?
Het spelen van de trekstoot dient door beide spelers gelijktijdig en rechtstreeks van de bovenband te geschieden, zodanig dat de spelers met de hun toegewezen bal die band eenmaal raken.
SAR artikel 5202, lid 5 met de toelichting.
13. Wat doet u als tijdens de keuzetrekstoot een fout is gemaakt ?
Raakt een van de spelers tijdens het uitvoeren van de keuzetrekstoot met de hem toegewezen bal een andere bal, meer dan eenmaal de bovenband of geen enkele keer de bovenband, dan bepaalt de andere speler aan wie de beginstoot wordt toegewezen.
SAR artikel 5202, lid 6 en 7 met de toelichting.
14. Hoe wordt bepaald dat een speler met de gemerkte bal speelt ?
De speler aan wie de beginstoot wordt toegekend, speelt met de gemerkte bal.
SAR artikel 5203 met de toelichting.
15. Wanneer en hoe lang mag een speler het speelmateriaal beproeven ?
Direct na het tossen heeft iedere speler het recht gedurende 4 minuten het materiaal te beproeven.
SAR artikel 5202, lid 1 met de toelichting.
16. Hoe worden de ballen in de beginpositie geplaatst ?
Direct nadat het materiaal is beproefd, plaatst de arbiter;
  1. *De rode bal op het boven acquit.*
  2. *De ongemerkte bal op het beneden acquit.*
  3. *De gemerkte bal op het rechter acquit, tenzij de speler uitdrukkelijk verzoekt te mogen beginnen vanaf het linker acquit.***SAR artikel 5204 met de toelichting.**
17. Mag bij de beginstoot vanaf de witte bal of vanaf de band worden afgestoten ?
Vanuit de beginpositie moet direct vanaf de rode bal worden gespeeld.
SAR artikel 5204, lid 2 met de toelichting.
18. Geef een definitie van een carambole.
Onder een carambole wordt verstaan het met de speelbal raken van de beide andere ballen, nadat de speelbal in beweging is gebracht door een met de pomerans eenmaal toegebrachte stoot.
SAR artikel 5207, lid 1.

19. Wanneer begint de taak van de arbiter ?
De taak van de arbiter begint op het moment dat de wedstrijdleider de spelers oproept zich naar het biljart te begeven, opdat met de partij kan worden begonnen.
SAR artikel 5502, lid 2 met de toelichting.
20. Wanneer eindigt de taak van de arbiter ?
De taak van de arbiter eindigt op het moment dat hij de bij de partij behorende tellijst bij de wedstrijdleider heeft ingeleverd.
SAR artikel 5502, lid 2 met de toelichting.

LES 2

TIJDENS DE PARTIJ

3.1 Algemene wenken

- de arbiter dient zich op zijn partij te concentreren;
- hij dient zijn aandacht niet op het publiek of op een ander biljart te richten. Ook het aankijken van de speler gaat ten koste van de concentratie;
- hij moet er voor zorgen, dat uit het publiek geen hinderlijk rumoer komt en zo nodig om stilte verzoeken. Wanneer er toch teveel lawaai ontstaat, kan hij de partij onderbreken tot de rust is weergekeerd;
- hij dient steeds te controleren of de caramboles en de beurten goed op het scorebord zijn vermeld;
- het is erg belangrijk dat de arbiter interesse toont voor de te arbitreren partij. Is het geen vlotte partij, dan mag dat niet merkbaar zijn in zijn manier van arbitreren;
- de arbiter dient resoluut in zijn beslissing te zijn. Hij dient zijn beslissing te baseren op eigen waarneming, en niet wachten op de reactie van een speler of het publiek, want dat kan zijn beslissing beïnvloeden, en hem ongeloofwaardig maken;
- alleen de arbiter stelt vast of een spelregel is overtreden;
- nadat de wedstrijdleader de partijen heeft aangekondigd en de arbitrage aan de arbiter heeft opgedragen, heeft de arbiter - **als enige** - de leiding over de partij.

3.2 Het annunceren

- de arbiter moet duidelijk en hoorbaar annunceren. Iedereen in de zaal moet kunnen horen wat er gebeurt en hoe ver de serie is gevorderd;
- hij moet op zijn geluidsterkte letten en dit zo nodig door een collega in het publiek laten controleren;
- hij moet op de intonatie letten en eentonigheid voorkomen, de eenheden niet inslikken maar deze juist accentueren. Hierbij komt de nadruk dus op de eenheden te liggen. Bij de overige annonces dient de klemtoon op de laatste lettergreep te liggen (b.v. en-**tree**, de-**dans**);
- de speler staat centraal, dus moet de arbiter er voor zorgen de naam van de speler correct uit te spreken. De speler heeft daar recht op !!
- Bij het beëindigen van de beurt dient de arbiter duidelijk te annunceren: "**Noteren:** ..... (het aantal caramboles), **de heer/mevrouw** ..... (de naam van de speler), ..." (als laatste nogmaals het aantal caramboles);
- bij deze annonce dient de arbiter zich - om onduidelijkheden te voorkomen - te richten tot de schrijver en de bordenist;
- bij het beëindigen van elke beurt begint de arbiter altijd zijn annonce met: "**Noteren**".

11. Wat is de bedoeling van de keuzetrekstoot ?
De speler wiens bal het dichtst bij de benedenband tot stilstand komt - ongeacht of deze band is geraakt - mag bepalen aan wie de beginstoot wordt toegekend.
SAR artikel 5202, lid 5, 6 en 7 met de toelichting.
12. Hoe dient de keuzetrekstoot te geschieden ?
Het spelen van de trekstoot dient door beide spelers gelijktijdig en rechtstreeks van de bovenband te geschieden, zodanig dat de spelers met de hun toegewezen bal die band eenmaal raken.
SAR artikel 5202, lid 5 met de toelichting.
13. Wat doet u als tijdens de keuzetrekstoot een fout is gemaakt ?
Raakt een van de spelers tijdens het uitvoeren van de keuzetrekstoot met de hem toegewezen bal een andere bal, meer dan eenmaal de bovenband of geen enkele keer de bovenband, dan bepaalt de andere speler aan wie de beginstoot wordt toegewezen.
SAR artikel 5202, lid 6 en 7 met de toelichting.
14. Hoe wordt bepaald dat een speler met de gemerkte bal speelt ?
De speler aan wie de beginstoot wordt toegekend, speelt met de gemerkte bal.
SAR artikel 5203 met de toelichting.
15. Wanneer en hoe lang mag een speler het speelmateriaal beproeven ?
Direct na het tossen heeft iedere speler het recht gedurende 4 minuten het materiaal te beproeven.
SAR artikel 5202, lid 1 met de toelichting.
16. Hoe worden de ballen in de beginpositie geplaatst ?
Direct nadat het materiaal is beproefd, plaatst de arbiter;
  1. *De rode bal op het boven acquit.*
  2. *De ongemarkeerde bal op het beneden acquit.*
  3. *De gemerkte bal op het rechter acquit, tenzij de speler uitdrukkelijk verzoekt te mogen beginnen vanaf het linker acquit.***SAR artikel 5204 met de toelichting.**
17. Mag bij de beginstoot vanaf de witte bal of vanaf de band worden afgestoten ?
Vanuit de beginpositie moet direct vanaf de rode bal worden gespeeld.
SAR artikel 5204, lid 2 met de toelichting.
18. Geef een definitie van een carambole.
Onder een carambole wordt verstaan het met de speelbal raken van de beide andere ballen, nadat de speelbal in beweging is gebracht door een met de pomerans eenmaal toegebrachte stoot.
SAR artikel 5207, lid 1.

- Moet tijdens een beurt meer dan een annonce worden uitgesproken, dan dient de arbiter - voor zover dit aan de orde is - de volgende volgorde aan te houden:
  1. het aantal gemaakte caramboles;
  2. en nog ..... (bij aantallen kleiner dan 5 resp. 3 caramboles);
  3. de positie van de ballen ten opzichte van bijvoorbeeld de verboden zones (kleine of grote hoek);
  4. de mededeling of de bal vast ligt of vrij;
- de arbiter moet steeds, nadat het scorebord is bijgewerkt, controleren of de stand daarop correct is. De arbiter is hiervoor verantwoordelijk en niet de schrijver of de bordenist.

3.3 Het opstellen

Voor en tijdens het uitvoeren van een stoot dient de arbiter zich zodanig op te stellen, dat hij op de best mogelijke manier kan vaststellen of een speler de spelregels niet overtreedt en hij kan constateren of er een geldige carambole is gemaakt. De juiste opstelling van de arbiter is dus van het grootste belang. Door goed spelinzicht en het kunnen waarnemen van de afstoot kan de loop van de ballen het best worden gevolgd. Een arbiter die zich steeds goed opstelt, geeft de speler het gevoel dat er optimaal aandacht aan zijn spel wordt geschonken, en dat geeft hem vertrouwen in zijn arbiter. De waardering hiervoor uit zich meestal in het feit dat een speler de door de arbiter genomen beslissing zelden zal aanvechten.

Door de positie van de ballen en het aanleggen van de speler, moet de arbiter van tevoren kunnen weten wat er gaat gebeuren. Direct na het tot stand komen van een carambole, moet hij de volgende te verwachten positie innemen, en op deze manier proberen de speler voor te blijven.

In principe staat een arbiter nooit in het stootbeeld van de speler, maar moet dit onverhoopt toch eens gebeuren (bij voorbeeld als een bal haar-dun moet worden geraakt), dan is vaak een kwart slag draaien van het lichaam voldoende om minder op te vallen. Probeer dit echter tot een minimum te beperken. In alle andere gevallen moet de arbiter rechtop op twee voeten staan. Op deze manier houdt hij het het langst vol.

Verder is het van groot belang dat de arbiter zich zodanig opstelt dat hij in staat is waar te nemen of de voorhand, of de onderarm van de speler bij het aanleggen een bal raakt of niet (touché). Ook moet hij er voor zorgen dat de afstoot kan worden waargenomen. Daarom is het van belang dat de arbiter zich zoveel mogelijk opstelt aan de "open" zijde van de speler. Dit wil zeggen aan de keu-zijde van de speler onder een hoek van 90 graden ten opzichte van die keu. De arbiter mag nooit achter de speler gaan staan. Bij een "serie Américain" moet hij dicht bij de tafel staan vóór de positie van de ballen, of anders gezegd tussen de speler en de ballen in. De arbiter volgt het spel dus van zéér nabij, maar moet wel opletten, dat hij de speler daarbij niet hindert. Hij mag nooit te lang op een plaats blijven staan, ook niet als de serie op een klein oppervlak wordt gemaakt.

Hij moet altijd zorgen de speler niet in de weg te staan of te lopen. Hij dient de speler altijd voor zich langs te laten lopen. Hij moet een pas achteruit doen, zodat de speler het zicht op de tafel behoudt. Dat is erg belangrijk voor zijn concentratie. De arbiter moet echter wel trachten altijd zicht op de tafel te houden, om te voorkomen dat achter zijn rug dingen gebeuren die de loop van de partij kunnen beïnvloeden.

Hierboven zijn enkele stelregels vermeld, waarop natuurlijk uitzonderingen zijn. Er zijn omstandigheden - bijvoorbeeld weinig ruimte tussen de biljarts - die van een arbiter aanpassingen vragen. Die aanpassingen moeten dan dusdanig zijn dat de arbiter toch in staat is zijn taak naar behoren te volbrengen. De speler verwacht dat n.l. van zijn arbiter.

3.4 Het bewegen

Het maken van bewegingen kan een speler afleiden. De arbiter mag dan ook niet meer bewegen nadat de speler heeft aangelegd. Wanneer hij zich moet verplaatsen dan doet hij dat op een rustige en vlotte manier, zonder daarbij de spelers bij zijn tafel, en de spelers en arbiters van de andere tafels in de weg te lopen. Door deze manier van bewegen brengt de arbiter rust over op de spelers. Een correcte timing met betrekking tot het bewegen is noodzakelijk voor het optimaal verrichten van de arbitrale taak.

Spelers kunnen door de arbiter ook worden gehinderd. Enige voorbeelden van dit hinderlijke gedrag zijn:

1. De speler die heeft aangelegd in de ogen kijken.
2. Bij het afstoten aandacht trekkende bewegingen maken.
3. Bewegen nadat de speler heeft aangelegd.
4. De handen zodanig houden, dat zij voortdurend in het gezichtsveld van de speler zijn. Het verdient daarom aanbeveling de handen op de rug of naast het lichaam te houden en vooral niet aan de voorzijde van het lichaam. (Als de arbiter zijn handen voor zijn broeksluizing houdt komt hij dom en grotesk over, vooral als hij grote handen of lange armen heeft.)
5. Boven het biljart hangen (leunen !).
6. Laatdunkend reageren als een carambole mis gaat.
7. Uitingen van emotie. De arbiter is strikt neutraal.
8. Er niet aan denken dat anderen het zicht op het biljart kan worden ontnomen. Dit is vooral voor de niet-aan-de-beurt-zijnde speler erg hinderlijk. Ook hij wil graag weten hoe zijn tegenstander het doet.

Er kan niet genoeg worden gewezen op de punten waardoor het arbitreren negatief kan worden beïnvloed. Arbiters die er voor zorgen dat deze punten niet op hen van toepassing zijn zullen veel meer plezier aan hun hobby beleven dan die genen die deze punten niet in acht nemen.

Dat geldt ook voor de opstelling. Vandaar dat we nog even een opsomming geven van de belangrijkste punten ten aanzien van het opstellen. De positieve punten zijn aangeduid met een + en de negatieve regels met een -.

Absolute noodzaak

1.   + +   waarneming afstoot.
2.   + +   stilstaan tijdens de afstoot.
3.   + +   best mogelijke opstelling.
4.   + +   in het verlengde van de snijlijn staan.

Aanbevolen

1.   +   de te verwachten positie snel innemen (meespelen).
2.   +   het spel van nabij volgen.
3.   +   de speler de ruimte geven.
4.   +   bij seriespel zeer dicht bij de tafel staan.
5.   +   bij meer dan een biljart aanpassen aan andere tafels.

Af te raden

1.   -   over het biljart hangen.
2.   -   te lang op dezelfde plaats staan.
3.   -   de speler voor de voeten lopen.
4.   -   in het stootbeeld staan.
5.   -   achter de speler staan.
6.   -   de speler in het gezicht kijken bij de afstoot.
7.   -   bewegen nadat de speler heeft aangelegd.

3.5 Het nemen van beslissingen

De arbiter is volgens het reglement de enige, die het recht heeft tijdens zijn functioneren reglementaire beslissingen te nemen. Nadat de wedstrijdleider de partij heeft aangekondigd en aan hem de arbitrage heeft opgedragen, heeft hij als enige de leiding over de partij.

DE ARBITER LEIDT DE PARTIJ EN GEËEN ANDER !!

Een arbiter mag niet twijfelen bij het nemen van een beslissing. Hij dient deze beslissingen dus met overtuiging te nemen. Een aarzeling in een annonce kan een protest van de speler uitlokken. Er zijn spelers, die de twijfel van een arbiter gebruiken om daarvan te profiteren.

Ook opmerkingen vanuit het publiek mogen zijn beslissing niet beïnvloeden. Als arbiter mag men daar niet op reageren. Het publiek kan b.v. wel eens vragen even opzij te gaan. Als de arbiter daarop reageert is de kans dat hij een carambole mist aanwezig. Deze gemiste carambole mag hij dan ook niet tellen, hetgeen natuurlijk grote consternatie veroorzaakt.

De arbiter moet zich tot een persoonlijkheid maken. Zijn stem, blik en houding kunnen daartoe uitstekend dienen.

Vergissingen en dus foutieve beslissingen zijn menselijk en komen dus voor. Dat kan betekenen dat een speler, overigens wel op correcte manier, aan de arbiter kan vragen zijn beslissing te herzien. Ook de niet-aan-de-beurt-zijnde speler kan dat onder bepaalde omstandigheden vragen. De arbiter dient daaraan te voldoen. Blijft de arbiter bij zijn beslissing, dan dient de speler deze te accepteren. Tegen deze beslissing is ook geen enkele vorm van protest mogelijk. Heeft de speler echter gelijk, dan dient de arbiter zich te herstellen. Hij moet dus niet tegen beter weten in halsstarrig volhouden aan de verkeerde beslissing. Het maken van een fout is niet dom, maar het ten onrechte niet willen inzien dat hij een fout heeft gemaakt is dan uiteraard wel.

Het herstellen mag alleen dan gebeuren, nadat de arbiter er zich van heeft overtuigd dat hij een fout heeft gemaakt. Deze fout mag uitsluitend betrekking hebben op de laatst gemaakte carambole. De arbiter dient geheel op eigen waarneming te beslissen of hij zich dient te herstellen. Invloeden van buitenaf mogen daarbij niet meetellen.

Wanneer een onjuiste beslissing is genomen dan annonceert de arbiter "herstel" en vervolgt met de juiste beslissing.

Maakt een speler van het recht om een beslissing nogmaals in overweging te nemen, naar de mening van de arbiter, **ergerlijk misbruik**, terwijl duidelijk is dat een correcte beslissing is genomen, dan dient de arbiter dit kenbaar te maken aan de betreffende speler, en hem zo nodig een waarschuwing te geven. Het kan natuurlijk zo zijn dat een speler vanwege spanning en zenuwen reageert. Overweeg dus altijd of een waarschuwing in de geest van de partij is.

3.6 Vastliggende ballen

De arbiter moet - wanneer de ballen ogenschijnlijk vastliggen - zich hiervan terdege overtuigen. Daarbij mag hij - noch de speler - het biljart of het laken aanraken. Wanneer de arbiter twijfelt of de ballen vrij of vast liggen, dan dient hij beslist zijn loep te gebruiken. Het is niet aan te raden eerst de annonce "vast" te gebruiken en - pas na het verzoek van de speler de beslissing te herzien - met de loep te bekijken of de annonce wel correct is. Hierdoor wordt bij de speler uiteraard het vragen om uw beslissingen te herzien uitgelokt.

Wanneer de arbiter niet twijfelt en de speler vraagt om het herzien van de beslissing, dan dient de arbiter bij die tweede beoordeling altijd zijn loep te gebruiken. De arbiter moet ook goed opletten of de speelbal niet vast ligt aan een band. Na de annonce "vast aan band" mag de speler n.l. niet afstoten met gebruikmaking van deze band. Doet hij dit wel, dan dient hij te worden afgeteld wegens het maken van de fout "biljardé". Wil een speler het vastliggen controleren, dan mag ook hij het biljart hierbij niet aanraken. Zou hij door het aanraken van het biljart of het laken de positie van de bal veranderen, dan zou hij daarvan misbruik kunnen maken.

Is dit ongeoorloofde aanraken het geval, dan dient de speler wegens "opzettelijk indirect touché" te worden afgeteld. Bepalend is hierbij wel dat de speler opzettelijk misbruik wil maken van de ongeoorloofde aanraking.

Voorbeeld

De arbiter heeft "vast" geannonceerd.

De speler loopt - kennelijk met opzet - tegen het biljart aan en vraagt vervolgens aan de arbiter om nogmaals te kijken of de ballen nog "vast" liggen. In dit voorbeeld is dus sprake van een opzettelijke handeling, omdat de speler gebruik wil maken van de mogelijkheid, dat de ballen door dat aanraken van plaats zouden zijn veranderd. Dus: "opzettelijk indirect touché". Ook de poging tot "opzettelijk indirect touché" dient te worden bestraft.

Duidelijk is dat de arbiter bij vastliggende ballen niet het laken mag aanraken of tegen het biljart mag leunen of stoten. Gebeurt dat toch, en maakt de speler daarvan gebruik, dan mag dat hem niet worden aangerekend.

Niet elke aanraking behoeft als fout te worden aangerekend. Een speler kan dat ongewild of per ongeluk doen. En een fout, waaraan de speler geen schuld heeft kan hem niet worden aangerekend. Het kan b.v. gebeuren dat een serveerster tegen zijn keu aanloopt. Hierdoor kan de positie van de ballen worden veranderd.

3.7 Vragen bij les 2.

21. Wat is de taak van de arbiter ?
De arbiter heeft tot taak een partij - met uitsluiting van anderen - te leiden.
SAR artikel 5502, lid 1.
22. Wanneer is een carambole geldig ?
Een carambole is geldig nadat alle ballen tot stilstand zijn gekomen en geen fout is gemaakt. Dat een arbiter op een eerder moment de carambole heeft geannonceerd doet aan deze regel niets af.
SAR artikel 5207, lid 2.
23. Wie beslist over de geldigheid van een carambole ?
Alleen de arbiter beslist of een carambole geldig is.
SAR artikel 5207, lid 3.
24. Noem tenminste zes fouten die een speler kan maken.
  1. *Uitgesprongen bal.*
  2. *Touché.*
  3. *Indirect touché.*
  4. *Biljardé.*
  5. *Voeten los.*
  6. *Merkteken.*
  7. *Verkeerde bal.*
  8. *Bewegende bal.***SAR artikel 5209 lid 1 t/m 8 met de toelichtingen.**

1. Wanneer wordt een bal als uitgesprongen beschouwd ?
Een bal is uitgesprongen als deze buiten de omlijsting komt of als de arbiter heeft geconstateerd dat deze de omlijsting heeft geraakt.
SAR artikel 5208, lid 2.

2. Is een arbiter verplicht een gemaakte fout aan te duiden ?
*De arbiter annonceert een fout **alléén** als hij dat noodzakelijk of wenselijk acht, dan wel indien de speler hem daarom vraagt. Wordt door een annonce direct of indirect de speelbal aangewezen, dan mag de arbiter door dit feit een annonce niet achterwege laten.*
SAR artikel 5506, lid 5.

3. Welke fout wordt een speler niet aangerekend ?
Een fout waaraan een speler geen schuld heeft.
SAR artikel 5506, lid 4 met de toelichting.

4. Mag een arbiter een speler van tevoren wijzen op het overtreden van een spelregel ?
*Staat een speler op het punt een **spelregel** te overtreden, zonder dat hierbij - naar het oordeel van de arbiter - van opzet sprake is, dan mag de arbiter hem daarop **niet** attent maken.*
SAR artikel 5503, lid 7.

5. Hoe dient de arbiter zich - met betrekking tot zijn opstelling - bij de arbitrage te gedragen ?
De arbiter dient zich bij de arbitrage zodanig te gedragen dat de aan-de-beurt-zijnde speler niet, en de niet-aan-de-beurt-zijnde speler zo min mogelijk wordt gehinderd.
SAR artikel 5504, lid 1 met de toelichting.

6. Hoe dient een arbiter zich op te stellen voor en tijdens de uitvoering van een stoot ?
Vóór en tijdens de uitvoering van een stoot dient de arbiter zich zodanig op te stellen dat hij op de best mogelijke wijze kan vaststellen of de speler de spelregels naleeft en kan constateren of een carambole wel of niet wordt gemaakt.
SAR artikel 5504, lid 2 met de toelichting.

7. Door welke handeling of houding van een arbiter kan een speler worden gehinderd ?
  1. *Geen correcte positie innemen*
  2. *Handen in de zakken.*
  3. *Buigen over het biljart.*
  4. *Langdurig beoordelen of een bal "vast" of "vrij" ligt.*
  5. *Het maken van bewegingen nadat de speler heeft aangelegd.*
  6. *In de weg lopen.*
  7. *Achter de speler gaan staan.*
  8. *De speler tijdens de stoot in het gezicht kijken.*
  9. *Onnodig recht tegenover de speler gaan staan.*

32. Mag een arbiter een beslissing herzien ?
Twijfelt een aan-de-beurt-zijnde speler bij een - niet meer te controleren situatie - aan de juistheid van een genomen beslissing, dan mag hij de arbiter éénmaal op correcte wijze verzoeken die beslissing te herzien. Twijfelt een speler, ook een niet-aan-de-beurt-zijnde speler bij een - nog te controleren situatie - aan de juistheid van een beslissing, dan mag hij de arbiter éénmaal op correcte wijze verzoeken die beslissing te herzien.
SAR artikel 5507, lid 2 en 3 met de toelichting.
33. Is een arbiter verplicht te voldoen aan het verzoek van een speler, om zijn beslissing te herzien ?
Een arbiter is verplicht zijn beslissing - als de speler hem dat éénmaal op correcte wijze heeft verzocht, nogmaals in overweging te nemen.
SAR artikel 5507, lid 2 met de toelichting.
34. Wat wordt bedoeld met "vast" liggende ballen ?
Een stilliggende bal ligt vast als de arbiter heeft geconstateerd dat deze een andere bal of een band raakt.
SAR artikel 5208, lid 1.
35. Als een bal niet vast ligt aan een andere bal of aan een band, hoe moet dan de annonce luiden ?
Constaateert een arbiter dat een bal niet vastligt tegen een andere bal of een band, dan deelt hij dit aan de speler mee door "vrij" teannonceren.
SAR artikel 5508, lid 3 met de toelichting.

HET EINDE VAN DE PARTIJ

Wanneer voor een van de spelers het einde van een partij nadert, annonceert de arbiter: "En nog .... (waarna het voorgeschreven resterende aantal caramboles)". Aanbevolen wordt te wachten op de aankondiging van de schrijver. De arbiter dient de laatste carambole bij het totaal op te tellen en annonceert dus: "..... (aantal) Noteren ..... (aantal), De Heer / Mevrouw .....(naam), ... (aantal)." Er dient dus op gelet te worden dat het laatste aantal caramboles totaal driemaal geannonceerd wordt. Aan het eind van de serie, na de annonce "noteren" en na de naam van de speler. Heeft de andere speler nog recht op een beurt, dan volgt op de laatste annonce: "Gelijkmakende beurt, De Heer/Mevrouw ....." Ook hier wordt het woordje "voor" weggelaten. Er worden geen kreten gebruikt als "nastoot voor", "partij voor" of "halve partij voor" etc. Voor de gelijkmakende beurt alleen de ballen oppoetsen indien de speler daarom vraagt. Indien de partij in een beurt wordt uitgemaakt, altijd de ballen oppoetsen behalve als de speler dit niet wil.

Wacht altijd met het uitnodigen van de speler voor de gelijkmakende beurt tot de rust in de zaal is weergekeerd.

Direct na het beëindigen van een partij dienen de spelers en de fungerende arbiter de tellijst te ondertekenen. Er komen dus niet meer dan drie handtekeningen voor op de tellijst. De schrijver en/of de bordenist ondertekenen dus niet, doch worden door de arbiter wel bedankt voor de medewerking.

De speler dient de arbiter te bedanken voor zijn medewerking, en niet andersom. Wanneer een speler dit vergeet, of niet wil doen, dan moet de arbiter niet om dit bedankje gaan vragen. Het is n.l. zeer wel mogelijk dat een speler het in de "emotionele sfeer" gewoon is vergeten en de arbiter op een latere tijdstip alsnog wil bedanken.

De arbiter dient aan het einde van de partij de ballen midden op het biljart te verzamelen, tenzij de wedstrijdleiding verzoekt aan het einde van de partij de ballen samen met de tellijst bij hem in te leveren.

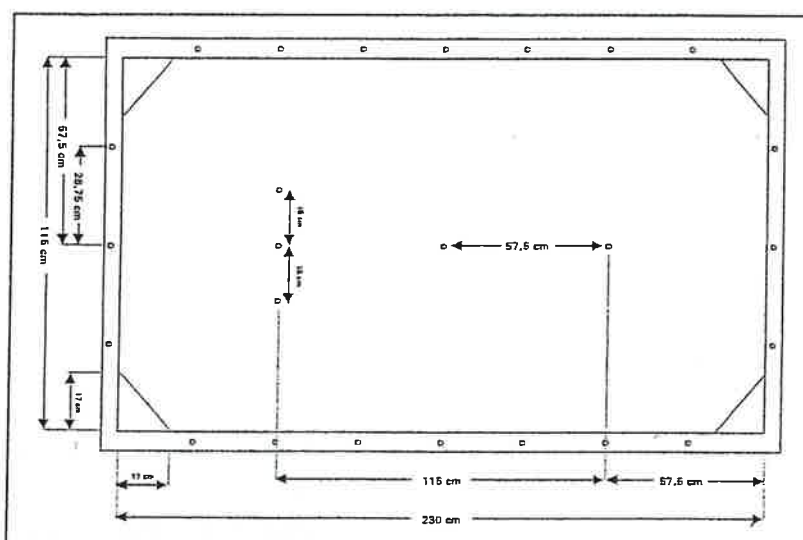

SPELSOORTEN

4.1 Libre

Zoals het woord al zegt is in het vrije spel (libre) nagenoeg geen enkele beperking opgenomen. Dit was althans het geval toen het biljartspel in opkomst was. Naarmate steeds meer spelers deze spelsoort gingen beheersen en daardoor de vaardigheid verkregen de aanspeelballen in de hoek te klemmen, konden zij nagenoeg ononderbroken caramboleren. Zodoende kwam er in deze spelsoort zonder beperkingen geen eind aan een serie, met als gevolg dat er "verboden zones" werden ingevoerd. In elke hoek van het speelvlak één.

De grootte van deze verboden zones is uiteraard afhankelijk van de grootte van het biljart en de klasse waarin wordt gespeeld. Voor deze afmetingen zie de afbeeldingen 2, 3 en 4.

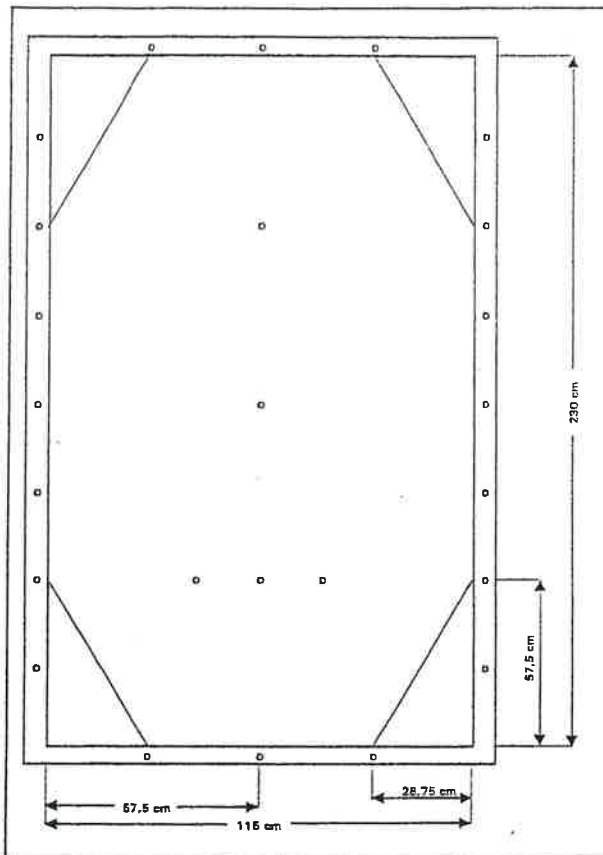

Afbeelding 2

Liggen in deze spelsoort de beide aanspeelballen in dezelfde "verboden zone", dan annonceert de arbiter: "entré" en is daarna nog slechts een vrije carambole toegestaan. Blijven na die vrije carambole de aanspeelballen in de zelfde "verboden zone" dan annonceert de arbiter "dedans". Na deze annonce is de volgende carambole alleen geldig als een van de aanspeelballen de "verboden zone" verlaat. Gebeurt dit niet, dan annonceert de arbiter "resté dedans" en is de beurt voor de speler voorbij.

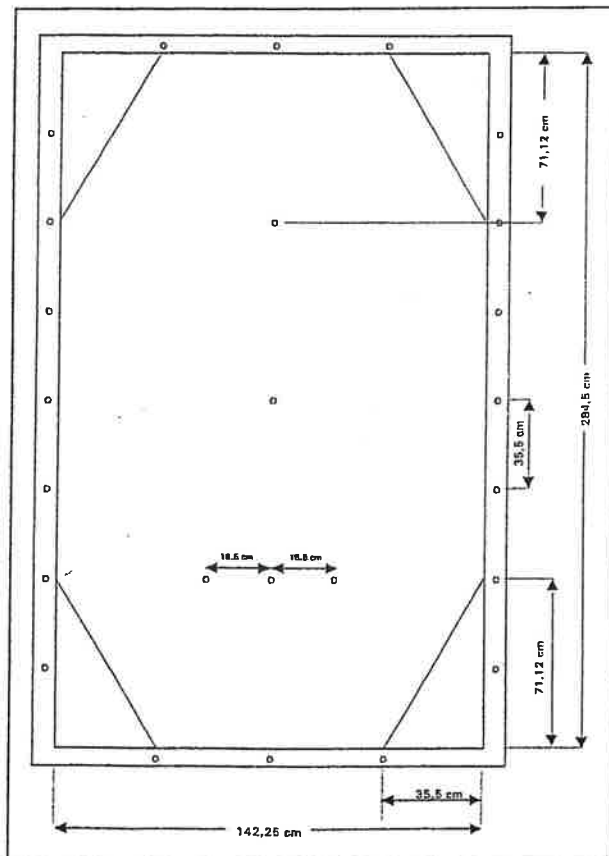
Niet alleen door die verboden zones werd het spel moeilijker gemaakt, er is ook nog een bepaling gemaakt, dat vanaf de hoogste klasse van de spelsoort libre klein, de Topklasse, en de spelsoort libre groot, bij aan elkaar vastliggende ballen (dus niet bij vastliggend aan de band) opnieuw vanuit de beginpositie moet worden begonnen. In die gevallen heeft de speler dus niet de keuze zoals die in de onderliggende klassen wel mogelijk zijn n.l.:

1. alle ballen in de beginpositie plaatsen;
2. spelen vanaf de "vrij" liggende bal of vanaf de losse band;
3. "los" spelen d.m.v. een kopstoot (piqué of masse).

De begaafde en/of sterke spelers zijn in staat in het libre spel de ballen kort bij de band te verzamelen, en deze compacte positie te handhaven, waardoor het caramboleren nagenoeg onbeperkt kan doorgaan. De serie die ontstaat uit deze manier van spelen noemen we de "serie américain".

Afbeelding 3 Libre klein met grote hoek

Tijdens de serie américain lopen de spelers al carambolierend om het biljart heen, waarbij zij in de hoeken bij de "verboden zones" op belemmeringen stuiten. Door tijdig de ballen in de juiste positie te brengen, het zogenaamde "keren", komen zij die problemen weer te boven.

Afbeelding 4, libre groot met grote hoeken.

De serie américain vereist van de speler een grote mate van concentratie en evenwichtigheid. Het scoren lijkt eenvoudig maar het tegendeel is waar. Elke stoot moet met precisie worden uitgevoerd, anders is de speler de positie kwijt, en dus ook de serie américain.

Voor de arbiter is het van het grootste belang ook die concentratie op te brengen, en er voor te zorgen dat hij de speler op geen enkele manier uit zijn concentratie haalt.

Hij dient zo dicht mogelijk bij de tafel te staan, zonder daarbij uiteraard de speler te hinderen. Ook dient hij er om te denken dat hij voor de speler op de stoel het zicht op het spel niet belemmert. Daarnaast dient hij ook nog eens op het publiek te letten. Ook zij willen graag zien wat er aan de tafel gebeurt. Staat de arbiter dus dwars voor de positie van de ballen, dan is het zicht voor anderen bijna nihil. Veelal bestaat de oplossing uit het een kwartslag draaien van het lichaam, of een iets grotere afstand tot de tafel, zonder daarbij uit het oog te verliezen dat hij in staat moet zijn ook de fijnste aanrakingen van de ballen te constateren. Er wordt dus nogal wat van u verwacht.

De meest ideale positie voor het tellen van een serie américain is tussen de speler en de positie van de ballen in. In de volgorde - speler - arbiter - ballen. Op deze manier "loopt" u tussen de speler en de ballen mee met de gehele serie. Op de hoeken gekomen draait u in een keer van de ene band naar de andere. U blijft dus niet op een hoek staan.

Uiterste concentratie is noodzakelijk omdat bij deze serie fouten als "bewegende ballen" en "biljardé" vrij veelvuldig voorkomen.

4.2 Vragen bij les 3.

36. Welke zijn de afmetingen van de "verboden zones" in het libre klein ?
De "kleine hoek" is 17 cm., gemeten vanuit elke hoek langs de banden. De "grote hoek" is 28.75 langs de korte band en 57.5 cm. Langs de lange band.
SAR artikel 5302, lid 1 en 2.
37. Welke annonces gelden voor de "verboden zones" in libre klein ?
In deze zones gelden de annonces: entré - dedans - a cheval - resté dedans.
SAR artikel 5312, lid 2 t/m 6 met de toelichting.
38. Wanneer is er sprake van "entré" ?
Als beide aanspeelballen voor de eerste keer binnen de verboden zone tot stilstand komen is er sprake van entré.
SAR artikel 5312, lid 2.

46. Wat doet de arbiter als tijdens een partij de speler de arbiter verzoekt om de ballen schoon te maken ?
De arbiter dient, alvorens een bal te verplaatsen, de plaats van die bal d.m.v. kleine witte potloodstreepjes aan te geven. Deze streepjes worden op het laken aangebracht op de (dikste) schaduwlijn van de bal.
SAR artikel 5508, lid 4 met de toelichting.
47. Op welke moment mag de partij worden onderbroken ?
Op het moment dat één van beide spelers als eerste de helft van zijn partijlengte bereikt, doch niet tijdens een serie, kan de partij voor de duur van maximaal drie minuten worden onderbroken. Indien er naar het oordeel van de arbiter een dringende reden is om de partij nogmaals te onderbreken, dan kan dit eveneens worden toegestaan.
SAR artikel 5205.
48. Indien er een verschil is tussen de tellijst en het scorebord, welke stand moet dan als correct worden beschouwd ?
Komt de stand, aangegeven op een scorebord niet overeen met die op de tellijst, dan wordt de op de tellijst bijgehouden stand als juist aangemerkt, tenzij de arbiter constateert dat in de tellijst een fout is gemaakt, en mits de partij nog niet als beëindigd is verklaard.
SAR artikel 5505, lid 8 met de toelichting.
49. De arbiter heeft de laatste carambole geannonceerd. Naderhand blijkt er een fout in de tellijst te zitten, waardoor de speler te weinig caramboles heeft gemaakt. Wat dient er nu te gebeuren ?
Heeft de arbiter voor een van de spelers de laatste te maken carambole van het voor die speler vastgestelde aantal te maken caramboles geteld, dan is deze speler winnaar van de partij, ook al blijkt dat door een fout deze speler te weinig caramboles heeft gemaakt. Dit met inachtneming van het bepaalde in lid 2 en 3.
SAR artikel 5206, lid 1.
50. Welke is de juiste annonce als een speler de partij heeft beëindigd en zijn tegenstander nog recht heeft op een beurt ?
Dan wordt aan de annonce voor de eerste speler (124, noteren 124, De Heer Jansen, 124) toegevoegd: gelijkmakende beurt de heer/mevrouw .....
SAR artikel 5206, lid 2 met de toelichting.

39. Wat houdt de positie "dedans" in ?
Indien na het maken van een geldige carambole vanuit de positie entree, niet tenminste een der aanspeelballen de verboden zone heeft verlaten is er sprake van dedans.
SAR artikel 5312, lid 3.
40. Wanneer moet u "á cheval" annunceren ?
Wanneer een der aanspeelballen binnen en de andere aanspeelbal net buiten de verboden zone ligt dient de arbiter á cheval te annunceren.
SAR artikel 5312, lid 5 met de toelichting.
41. Wanneer annonceert de arbiter "resté dedans" ?
Nadat is afgestoten vanuit de positie dedans, dient ten minste een der aanspeelballen de zone te verlaten. Gebeurt dit niet, dan wordt dat als fout aangerekend en dient de arbiter de speler af te tellen wegens resté dedans.
SAR artikel 5312, lid 4.
42. Welke annonce bepaalt dat een speler zijn beurt moet beëindigen ?
Na de annonce "Noteren" dient de speler zijn beurt te beëindigen. De annonce dient te worden gevolgd door het aantal gemaakte caramboles, de naam van de speler en nogmaals het aantal caramboles.
SAR artikel 5505, lid 6 met de toelichting.
43. Met welke mogelijkheden moet de arbiter rekening houden bij vastliggende ballen in het libre klein ?
  1. *Het spelen vanuit de beginpositie;*
  2. *Het spelen vanaf de niet vastliggende bal of de losse band;*
  3. *Het "los" spelen d.m.v. een kopstoot.***SAR artikel 5303, lid 1 met de toelichting.**
44. In welke klasse libre klein heeft de speler géén keuze bij vastliggende ballen ?
In de hoogste klasse van het libre klein, de "topklasse" heeft de speler geen keus.
SAR artikel 5303, lid 2.
45. Wat moet er gebeuren als in libre klein en libre groot een of meerdere ballen "uitspringen" ?
Springen een of meerdere ballen uit, dan dient de arbiter deze uitgesprongen bal of ballen schoon te maken en alle ballen in de beginpositie te plaatsen.
SAR artikel 5303, lid 3.

46. Wat doet de arbiter als tijdens een partij de speler de arbiter verzoekt om de ballen schoon te maken ?
De arbiter dient, alvorens een bal te verplaatsen, de plaats van die bal d.m.v. kleine witte potloodstreepjes aan te geven. Deze streepjes worden op het laken aangebracht op de (dikste) schaduwlijn van de bal.
SAR artikel 5508, lid 4 met de toelichting.
47. Op welke moment mag de partij worden onderbroken ?
Op het moment dat één van beide spelers als eerste de helft van zijn partijlengte bereikt, doch niet tijdens een serie, kan de partij voor de duur van maximaal drie minuten worden onderbroken. Indien er naar het oordeel van de arbiter een dringende reden is om de partij nogmaals te onderbreken, dan kan dit eveneens worden toegestaan.
SAR artikel 5205.
48. Indien er een verschil is tussen de tellijst en het scorebord, welke stand moet dan als correct worden beschouwd ?
Komt de stand, aangegeven op een scorebord niet overeen met die op de tellijst, dan wordt de op de tellijst bijgehouden stand als juist aangemerkt, tenzij de arbiter constateert dat in de tellijst een fout is gemaakt, en mits de partij nog niet als beëindigd is verklaard.
SAR artikel 5505, lid 8 met de toelichting.
49. De arbiter heeft de laatste carambole geannonceerd. Naderhand blijkt er een fout in de tellijst te zitten, waardoor de speler te weinig caramboles heeft gemaakt. Wat dient er nu te gebeuren ?
Heeft de arbiter voor een van de spelers de laatste te maken carambole van het voor die speler vastgestelde aantal te maken caramboles geteld, dan is deze speler winnaar van de partij, ook al blijkt dat door een fout deze speler te weinig caramboles heeft gemaakt. Dit met inachtneming van het bepaalde in lid 2 en 3.
SAR artikel 5206, lid 1.
50. Welke is de juiste annonce als een speler de partij heeft beëindigd en zijn tegenstander nog recht heeft op een beurt ?
Dan wordt aan de annonce voor de eerste speler (124, noteren 124, De Heer Jansen, 124) toegevoegd: gelijkmakende beurt de heer/mevrouw .....
SAR artikel 5206, lid 2 met de toelichting.

5.1 Bandstoten

In tegenstelling tot de overige spelsoorten wordt bandstoten gespeeld zonder verboden zones. Staan er dus nog lijnen op het biljart omdat daarop eerder een andere spelsoort is gespeeld, dan dienen deze te worden verwijderd.

De naam "bandstoten" is tevens de verklaring voor hetgeen met deze spelsoort wordt beoogd. De beperking is gevonden in de bepaling, dat een geldige carambole pas tot stand komt nadat de speelbal, alvorens de derde bal te raken, ten minste één band moet hebben geraakt. Het raken van die band (meerder banden mag uiteraard ook) kan op elk moment vóór of na het raken van de tweede bal geschieden, mits het maar gebeurt vóór het raken van de derde bal. Ook het **gelijktijdig** raken van de band en de derde bal voldoet niet aan de eisen en levert dus geen geldige carambole op.

Na het driebanden is het bandstoten de moeilijkste spelsoort die de biljartsport kent. Om het bandstoten goed en sterk te spelen is de tactiek er op gericht om de ballen in de hoeken te verzamelen. In elk geval moet worden getracht de "ideale" positie aan de korte band te verkrijgen. Sterke bandspelers zullen proberen de aanspeelballen daar in een positie te manoeuvreren, die juist tegengesteld is aan de positie van de serie américain. Met ragfijne losse-band stootjes en snijstootjes worden de ballen dan zo lang mogelijk bijeen gehouden om grote series te kunnen maken.

Bandstoten is dus wel degelijk een seriespel.

Van de arbiter wordt ook hier verwacht zich terdege goed op te stellen, waarbij uiteraard weer het principe geldt: niet in het stootbeeld staan !

Bij het bandstoten kunnen derhalve series aan de band worden gemaakt, waarbij de arbiter dichtbij moet staan om bijvoorbeeld nauwlettend toe te zien op het al of niet gelijktijdig raken van bal en band. Ook is deze opstelling vereist omdat het haarfijn aanspelen (aaien) niet te zien is wanneer men zich te ruim opstelt. Is het noodzakelijk toch in het stootbeeld te moeten staan, dan is het een kwartslag draaien van het lichaam meestal voldoende om de speler langs de arbiter te laten kijken.

De annonce "vast aan band" zal bij deze spelsoort vanzelfsprekend vaker worden gebezigd, dan bij het libre of kaderspel.

Bij "vast" liggende ballen heeft de speler de keuze uit:

- alle ballen in de beginpositie plaatsen.
- het spelen vanaf de vrij liggende bal of via een losse band.
- het "los" spelen van de speelbal d.m.v. een kopstoot.

Springen een of meerdere ballen uit, dan dient de uitgesprongen bal schoongemaakt te worden en worden alle ballen in de beginpositie geplaatst. De beurt van de speler is natuurlijk voorbij.

5.2 Driebanden

Evenals bij het bandstoten ontbreken bij deze spelsoort de lijnen op het biljart. Hier is de beperking gevonden in de bepaling, dat een geldige carambole pas tot stand komt nadat de speelbal, alvorens de derde bal te raken, ten minste drie banden moet hebben geraakt. Het raken van die banden kan eveneens op elk willekeurig moment geschieden, mits dit maar gebeurt vóór het raken van de derde bal. Ook hier geldt dat het **gelijktijdig** raken van de derde band en de derde bal geen geldige carambole oplevert.

De moeilijkheidsgraad van de spelsoort "driebanden" uit zich in de relatief lage gemiddelden ten opzichte van de andere spelsoorten. Alhoewel ook het driebanden zich de laatste tijd steeds meer als een seriespel gaat ontwikkelen. Bij het driebanden kan de arbiter zich iets ruimer opstellen, maar ook hier geldt: nooit in het stootbeeld van de speler. De meest ideale positie van opstellen is bij het driebanden moeilijk aan te geven. Er moet een positie bepaald worden waarbij de arbiter:

- de afstoot kan zien.
- een volledig overzicht over de tafel heeft
- in de snijlijn van de speelbal staat.

Vanuit deze positie kan de arbiter goed waarnemen of er geen touché wordt gemaakt, of er tenminste drie banden worden geraakt en of als laatste de derde bal wordt geraakt, ook als deze zéér dun wordt aangespeeld.

Vooraf zeer technische spelers kunnen soms oplossingen bedenken die een arbiter kunnen verrassen. Wees dus ten alle tijden op uw hoede. Daarom is het van belang dat u zich niet te ruim opstelt, en van tevoren tracht de bedoeling van de speler te onderkennen. Driebanden lijkt een eenvoudige spelsoort om te arbitreren, maar niets is minder waar !! Het steeds maar weer nagaan of een speelbal drie of meer banden heeft geraakt, hetgeen vooral bij klotsballen een zéér lastige zaak is, vereist een uiterste concentratie. Ook het bijhouden van het aantal gemaakte caramboles is moeilijker dan wordt verwacht en heeft reeds menig arbiter misleid. Het is dus zaak om goed op te letten. De vaak erg lange bedenktijd van de spelers kan de concentratie van de arbiter snel doen verslappen en hem tot fouten leiden.

Ligt bij één van de spelsoorten driebanden (groot en klein zijn twee spelsoorten) de speelbal vast tegen één of beide andere ballen, dan kan de speler kiezen uit:

- het spelen vanaf de "vrij" liggende bal of band.
- het "los" spelen van de speelbal d.m.v. een kopstoot
- het op de acquits laten plaatsnemen van zijn speelbal en de bal(len) waartegen zijn speelbal vast ligt, en wel als volgt:
  - de rode bal op het boven acquit
  - de speelbal op het beneden acquit
  - de andere bal op het midden acquit.

Is daarbij het voor een vastliggende bal aangewezen acquit versperd, dan wordt die bal geplaatst op het acquit, dat is aangewezen voor de bal die het eerstbedoelde acquit verspert.

Let op hetgeen eerder in deze lessen is besproken: de rode bal wordt opgezet staande voor de bovenband, de speelbal staande voor de benedenband. Voor wat betreft het midden acquit kan de bal niet vanaf de benedenband worden opgezet, omdat daarvoor de afstand te groot is. De bal op het midden acquit wordt dan ook vanaf de linker of rechterband opgezet. Daarna geeft de arbiter een teken dat de speler zijn partij kan vervolgen.

Springen een of meerder ballen uit, dan worden alleen de uitgesprongen ballen geplaatst op de acquits zoals besproken bij vastliggende ballen. Men moet daarbij echter wel goed opletten. Springt n.l. de speelbal uit, dan is de beurt voor die speler voorbij, en is de uitgesprongen bal voor de volgende speler de aanspeelbal. Springt de aanspeelbal uit, dan is dat voor de volgende speler zijn speelbal. Deze bal dient dan ook op het juiste acquit te worden geplaatst.

Wanneer een speelbal "vast aan band" ligt, moet de arbiter dit annunceren. De speler dient deze bal dan ook van de band af te spelen. Vergeet de arbiter de annonce, dan kan de speler de band waartegen zijn speelbal vast ligt als eerste band kunnen laten gelden.

Hieronder enige voorbeelden van vast liggende ballen en de oplossing.

	De speelbal ligt vast aan:	Oplossing:
1.	De rode bal	De speelbal op het beneden acquit en de rode bal op het boven acquit.
2.	De andere bal	De speelbal op het beneden acquit en de andere bal op het midden acquit.
3.	Beide andere ballen	De speelbal op het beneden acquit, de aanspeelbal op het midden acquit en de rode bal op het boven acquit.
4.	Rode bal en de andere bal verspert het boven acquit	De speelbal op het beneden acquit en de rode bal op het midden acquit
5.	Rode bal en de andere bal verspert het beneden acquit	De speelbal op het midden acquit en de rode bal op het boven acquit.
6.	De andere bal en de rode bal verspert het midden acquit	De speelbal op het beneden acquit en de andere bal op het boven acquit.
7.	De andere bal en de rode bal verspert het beneden acquit	De speelbal op het boven acquit en de andere bal op het midden acquit.

5.3 Vragen bij les 4

51. Wanneer is bij het bandstoten een carambole geldig, nadat wel is voldaan aan de regels voor alle spelsoorten ?
Bij het bandstoten dient de speelbal, alvorens deze de tweede aanspeelbal raakt, ten minste een band te hebben geraakt.
SAR artikel 5331, lid 1 met de toelichting.
52. Uit welke mogelijkheden kan een speler kiezen bij vast liggende ballen in de spelsoort bandstoten ?
1. Het plaatsen van alle ballen in de beginpositie.
2. Het spelen vanaf de vrij liggende bal of vanaf de losse band.
3. Het "los" spelen van de speelbal d.m.v. een kopstoot.
SAR artikel 5331, lid 3.
53. Wat doet U als tijdens een partij bandstoten een bal uitspringt ?
Springen een of meerder ballen uit, dan dienen alle ballen in de beginpositie geplaatst te worden.
SAR artikel 5331, lid 3.
54. Wanneer is bij het driebanden een carambole geldig nadat is voldaan aan de regels voor alle spelsoorten ?
Bij het driebanden dient de speelbal alvorens deze de tweede aanspeelbal raakt ten minste drie - al of niet dezelfde - banden te hebben geraakt.
SAR artikel 5341, lid 1 met de toelichting.
55. Welke keuze heeft een speler als bij het driebanden de speelbal vast ligt aan een andere bal ?
1. Het spelen vanaf de vrij liggende bal of de losse band.
2. Het "los" spelen van de speelbal d.m.v. een kopstoot.
3. Het op de acquits laten plaatsen van zijn speelbal en de daaraan vastliggende bal(len).
SAR artikel 5341, lid 3 met de toelichting.
56. Hoe worden de ballen bij driebanden na vastliggen geplaatst ?
1. De rode bal op het boven acquit.
2. De speelbal op het beneden acquit.
3. De andere bal op het midden acquit.
Ligt de speelbal tegen een bal vast, dan worden alleen deze twee ballen op de desbetreffende acquits geplaatst. Ligt de speelbal tegen beide andere ballen vast, dan worden - uitsluitend in dit geval - alle ballen op de betreffende acquits geplaatst.
SAR artikel 5341, lid 3 sub c, met de toelichting.

57. Wat moet er gebeuren wanneer een bal niet op een acquit kan worden geplaatst omdat een andere bal dit acquit verspert ?
Is het voor een bal aangewezen acquit versperd, dan wordt die bal geplaatst op dat acquit, dat is aangewezen voor de bal die het eerst genoemde acquit verspert.
SAR artikel 5341, lid 3 sub c, met de toelichting.
58. Hoe worden de ballen bij het driebanden opgezet als de speelbal vast ligt tegen beide andere ballen ?
Ligt de speelbal tegen beide andere ballen vast, dan worden alle ballen op de volgende acquits geplaatst.
  1. De rode bal op het boven acquit.
  2. De speelbal op het beneden acquit.
  3. De andere bal op het midden acquit.**SAR artikel 5431, lid 3, sub c, met de toelichting.**
59. Wat moet er gebeuren wanneer bij het driebanden een bal is uitgesprongen ?
Springen bij het driebanden een of meerdere ballen uit, dan worden alleen deze uitspringende bal of ballen geplaatst op de acquits, zoals voorgeschreven bij vastliggende ballen.
SAR artikel 5341, lid 4 met de toelichting.
60. Wanneer worden de ballen in de vorige positie teruggelegd ?
  1. Als een speler voor een fout wordt afgeteld en verder speelt.
  2. Na een fout, waaraan de speler geen schuld heeft.**SAR artikel 5506, lid 3 en 4, met de toelichting.**
61. Wanneer een arbiter een carambole heeft geteld en alsnog constateert dat er een fout is gemaakt, wat moet hij dan doen ?
Dan dient hij zijn beslissing te herroepen.
SAR artikel 5506, lid 2 met de toelichting.
62. Indien een arbiter tijdens een serie bemerkt dat de speler met de verkeerde bal speelt, hoeveel caramboles moet hij dan laten noteren ?
Dan dient hij het totale aantal gemaakte caramboles minus de laatst getelde carambole te laten noteren.
SAR artikel 5506, lid 2 met de toelichting.
63. Mag de gemerkte bal worden aangewezen ?
Neen, alleen op verzoek van de aan-de-beurt-zijnde speler indien de bal niet van een duidelijk merkteken is voorzien, of dit merkteken niet zichtbaar is.
SAR artikel 5508, lid 2.

64. Wat is een biljardé ?
Een speler dient wegens biljardé te worden afgeteld indien zijn pommerans nog in contact is met de speelbal op het moment dat die speelbal een andere bal of de band raakt.
SAR artikel 5209, lid 4 met de toelichting.
65. Mag een arbiter tijdens de partij roken ?
Tijdens de partijen van officiële wedstrijden zijn de aan-de-beurt-zijnde speler en de als zodanig fungerende arbiter verplicht zich van het roken te onthouden.
WR artikel 6012, lid 7.

*Het is niet toegestaan deze publicatie of delen ervan te vermenigvuldigen
zonder toestemming van de KNBB.*

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million, and the number of people aged 75 and over has increased from 4.5 million to 6.5 million (Office for National Statistics 2000).

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the need to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people. The Department of Health (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people, and the Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

The Health Service Research Unit (2000) has set out a strategy for the health care system to meet the needs of older people. The strategy is based on the following principles: (1) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (2) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people; (3) to ensure that the health care system is able to meet the needs of older people.

AANHANGSEL A

Acquits, benaming van de acquits en banden, afstootlijn, verboden zones, kaderlijnen, ankerlijnen, posities en afmetingen.

blz.

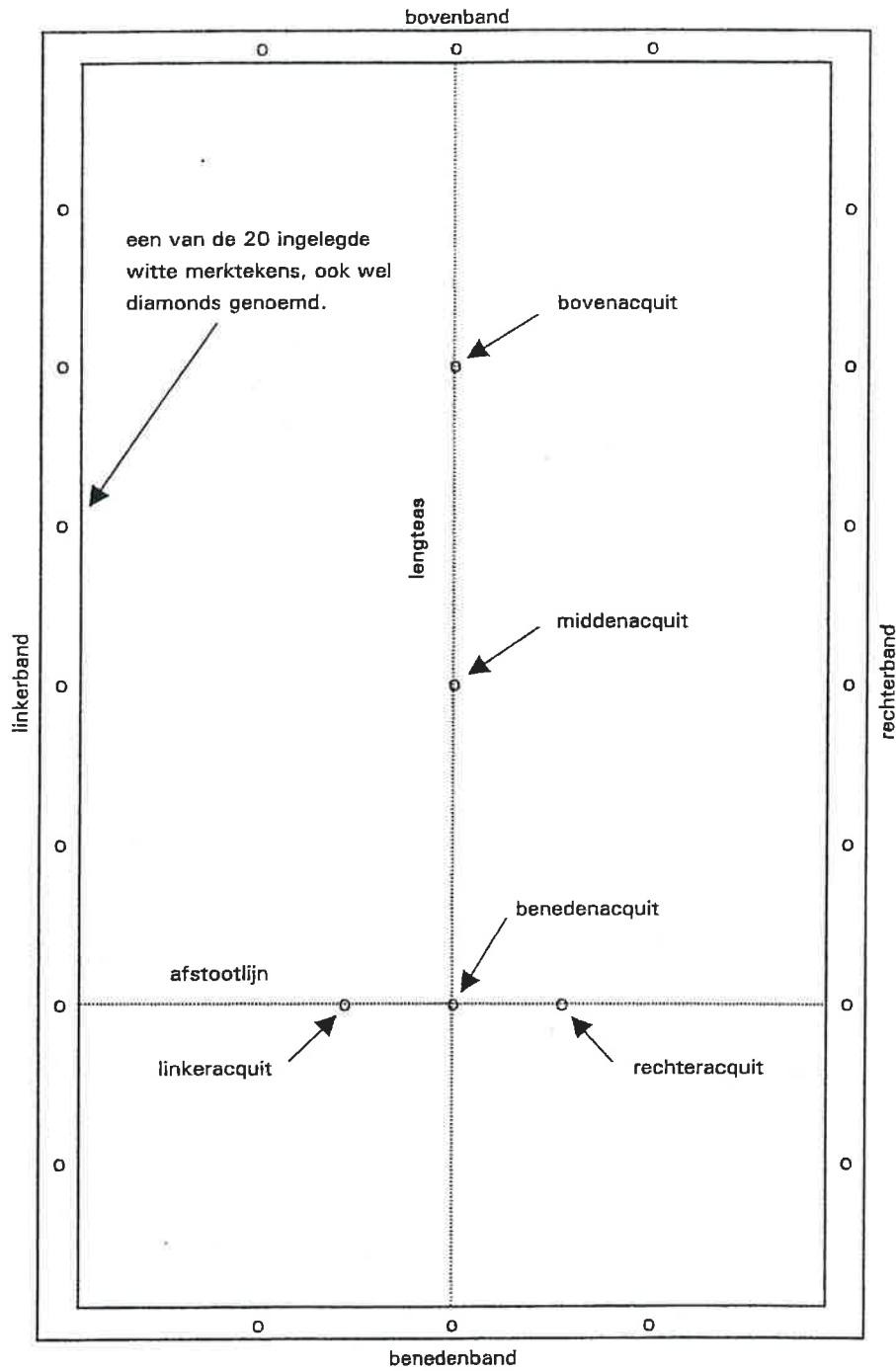
- 26 = tekening 1 artikel 5104:
acquits, banden afstootlijn en benaming acquits;
- 27 = tekening 2 artikel 5402, lid 1:
verboden zones en afmetingen groot-biljart;
- 28 = tekening 3 artikel 5302, lid 1:
verboden zones en afmetingen klein-biljart tot overgangsklasse;
- 29 = tekening 4 artikel 5302, lid 2:
verboden zones en afmetingen klein-biljart vanaf overgangsklasse;
- 30 = tekening 5 artikel 5421, lid 1 en 5426, lid 1:
ankerkader 47/2, ankerkader 47/1 en afmetingen;
- 31 = tekening 6 artikel 5323:
kader 38/2, ankerkader 38/2 en afmetingen;
- 32 = tekening 7 artikel 5421, lid 2:
ankerkader 71/2 en afmetingen;
- 33 = tekening 8 artikel 5324:
kader 57/2 en ankerkader 57/2 en afmetingen;
- 34 = tekening 9a artikel 5312:
posities;
- 35 = tekening 9b artikel 5312.
vervolg posities

Tekening 1

Betreft groot- en klein-biljart

Acquits, afstootlijn (denkbeeldig), merktekens, lengteas
(denkbeeldig) en banden

Voor onderlinge afstanden zie respectievelijk tekening 2 en 3.

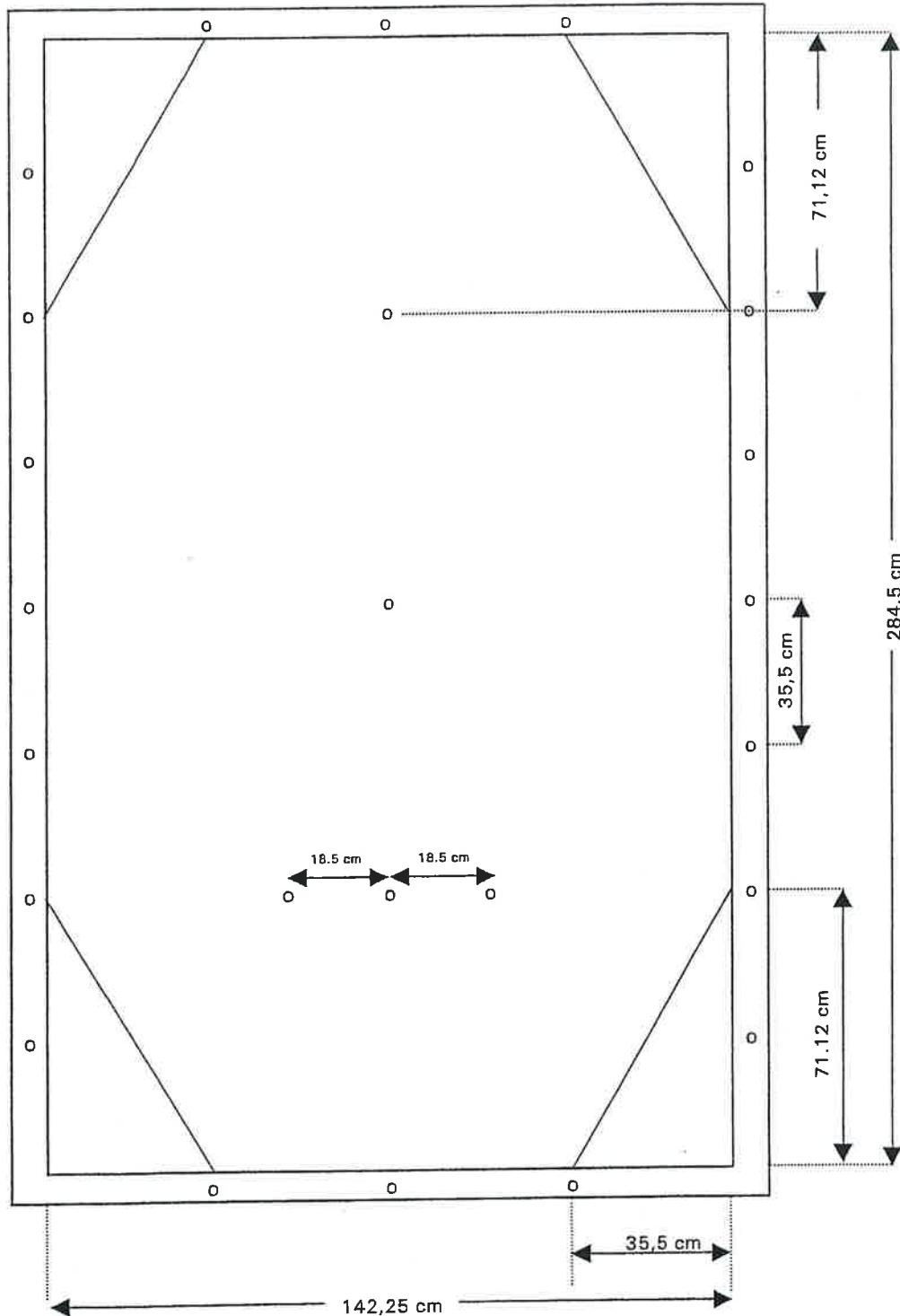

Tekening 2

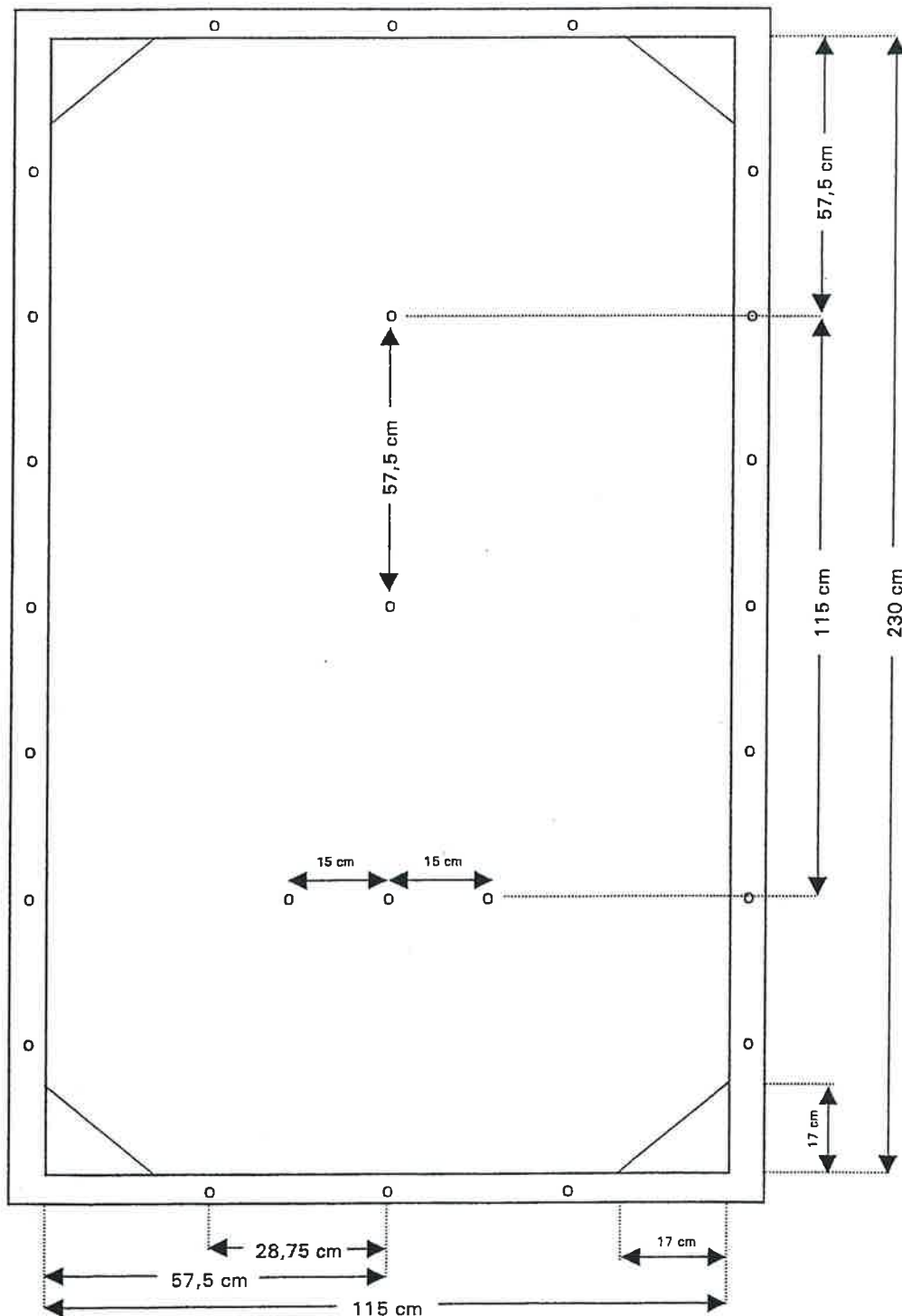
Libre groot-biljart

Afmetingen van de 4 verboden zones, alsmede de afstanden tussen acquits en tussen de diamonds (A).

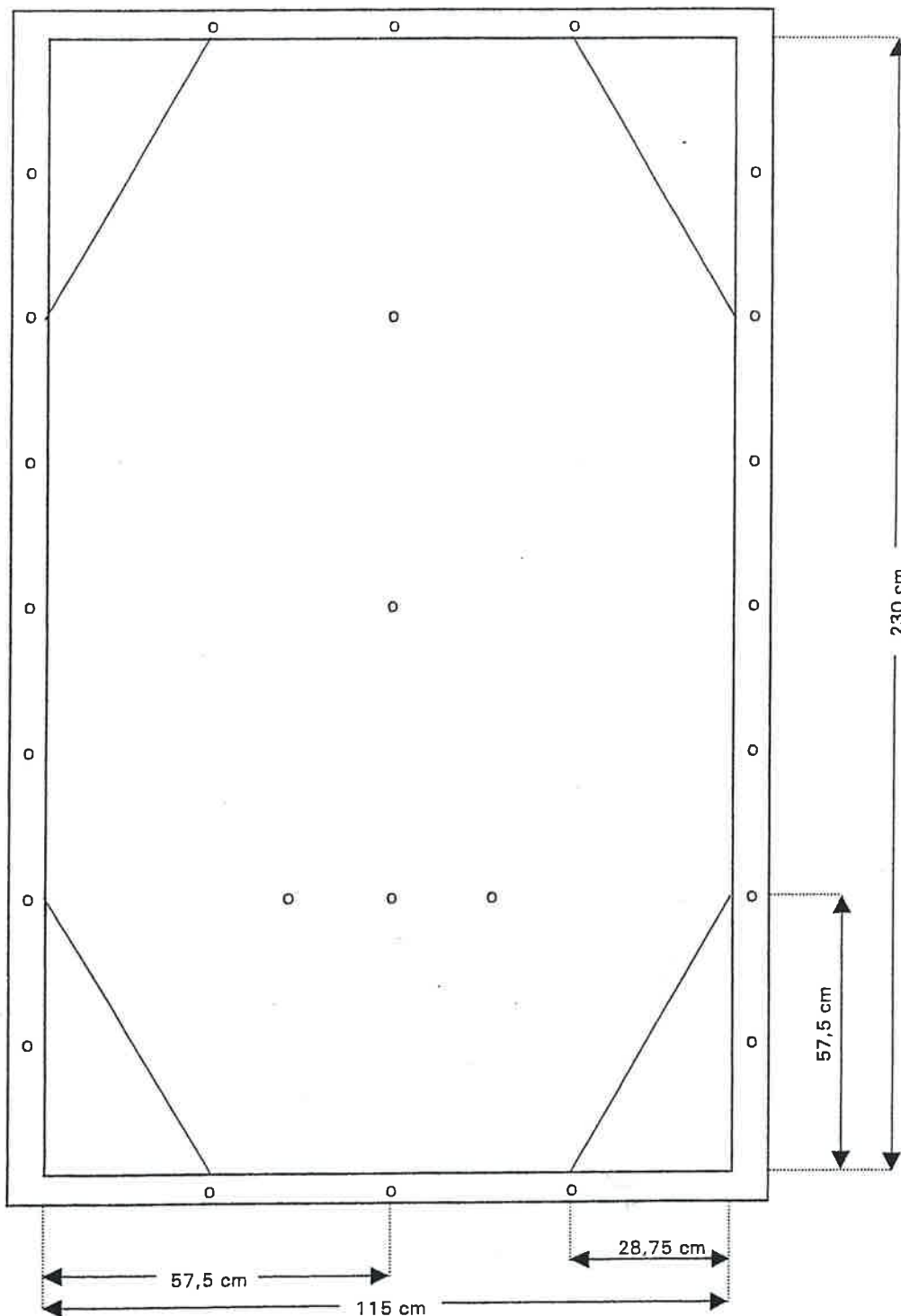

Tekening 3

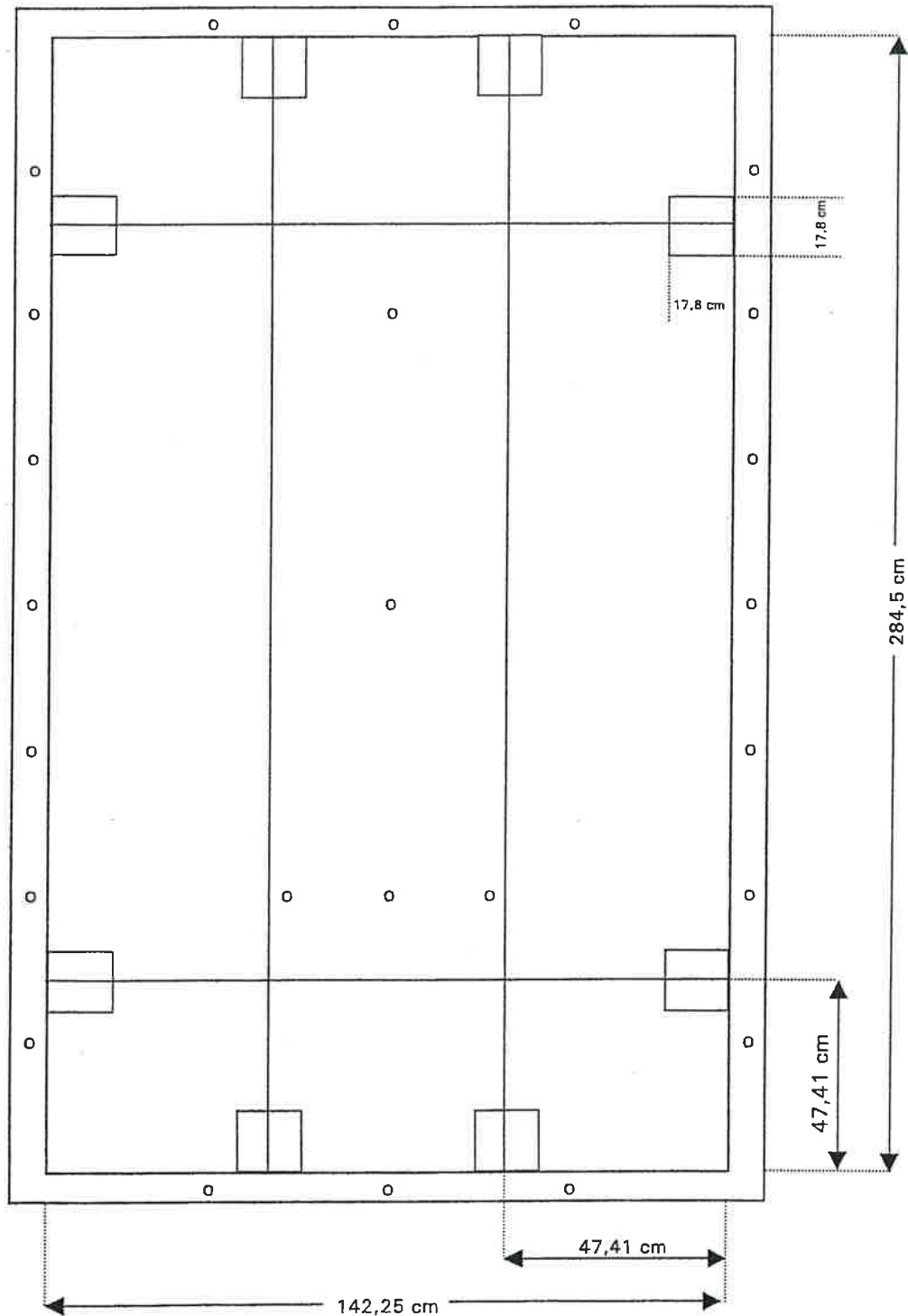
Libre klein-biljart. Voor overgangs- en topklasse: zie tekening 4.
 Afmetingen van de 4 verboden zones, alsmede de afstanden tussen de acquits en de diamonds. De onderlinge afstand tussen de merktekens, niet verplicht op klein-biljart, (A) = 28.75 cm.

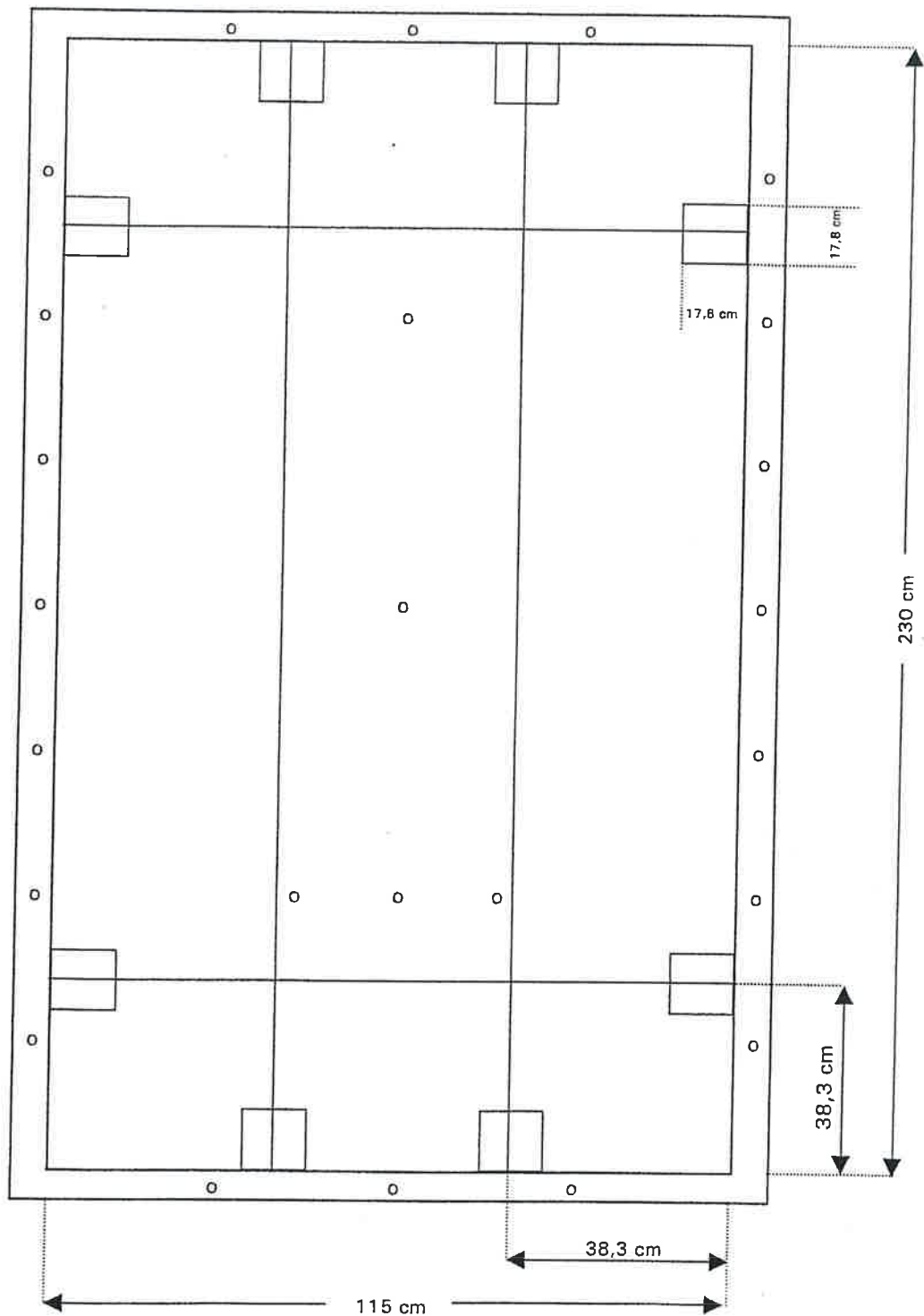
Tekening 4 Libre klein-biljart
Afmetingen van de 4 verboden zones in overgangs- en topklasse.

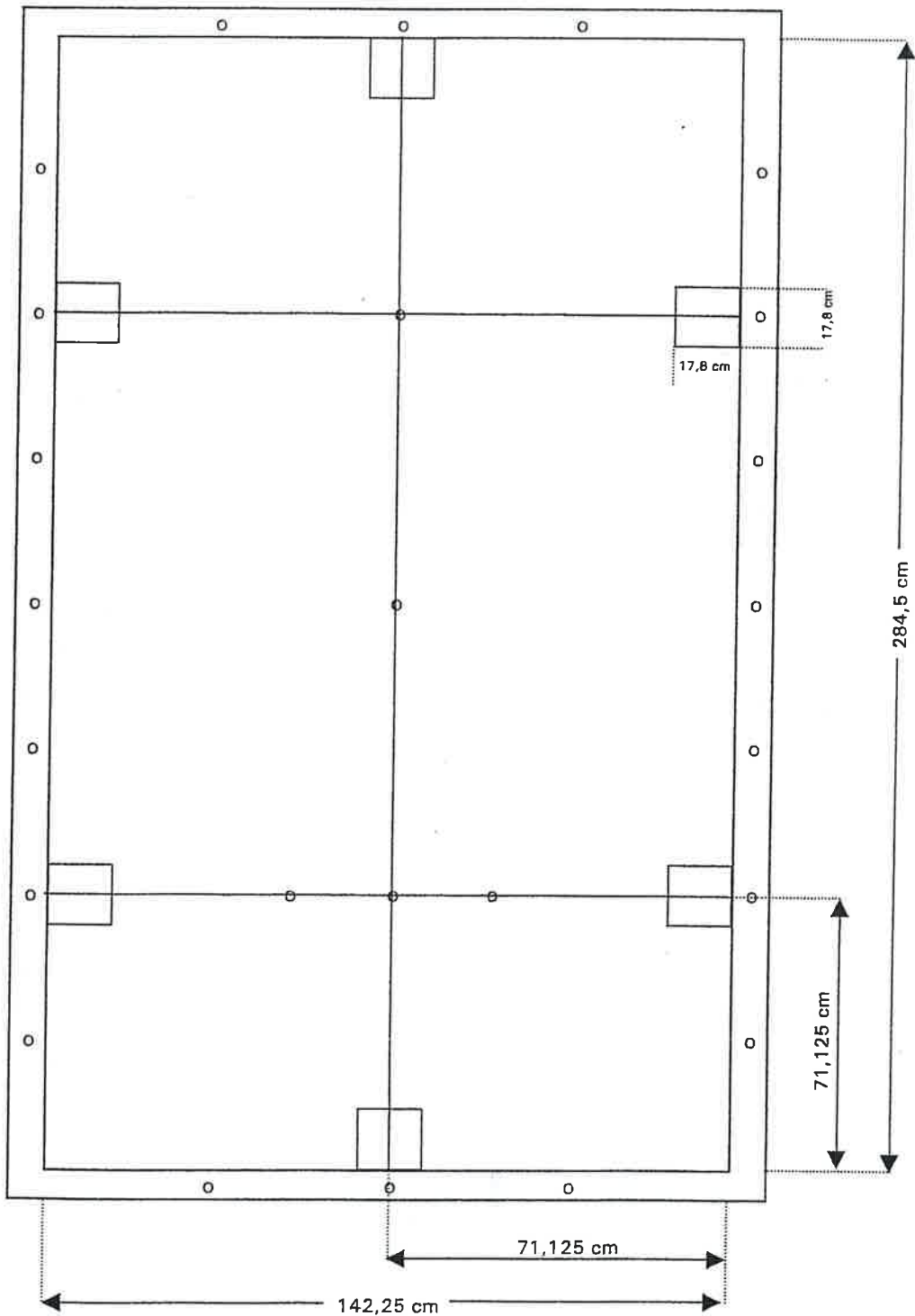
Tekening 5 Groot-biljart Ankerkader 47/2 en ankerkader 47/1
Afmetingen van de 9 kadervakken en de 8 ankers

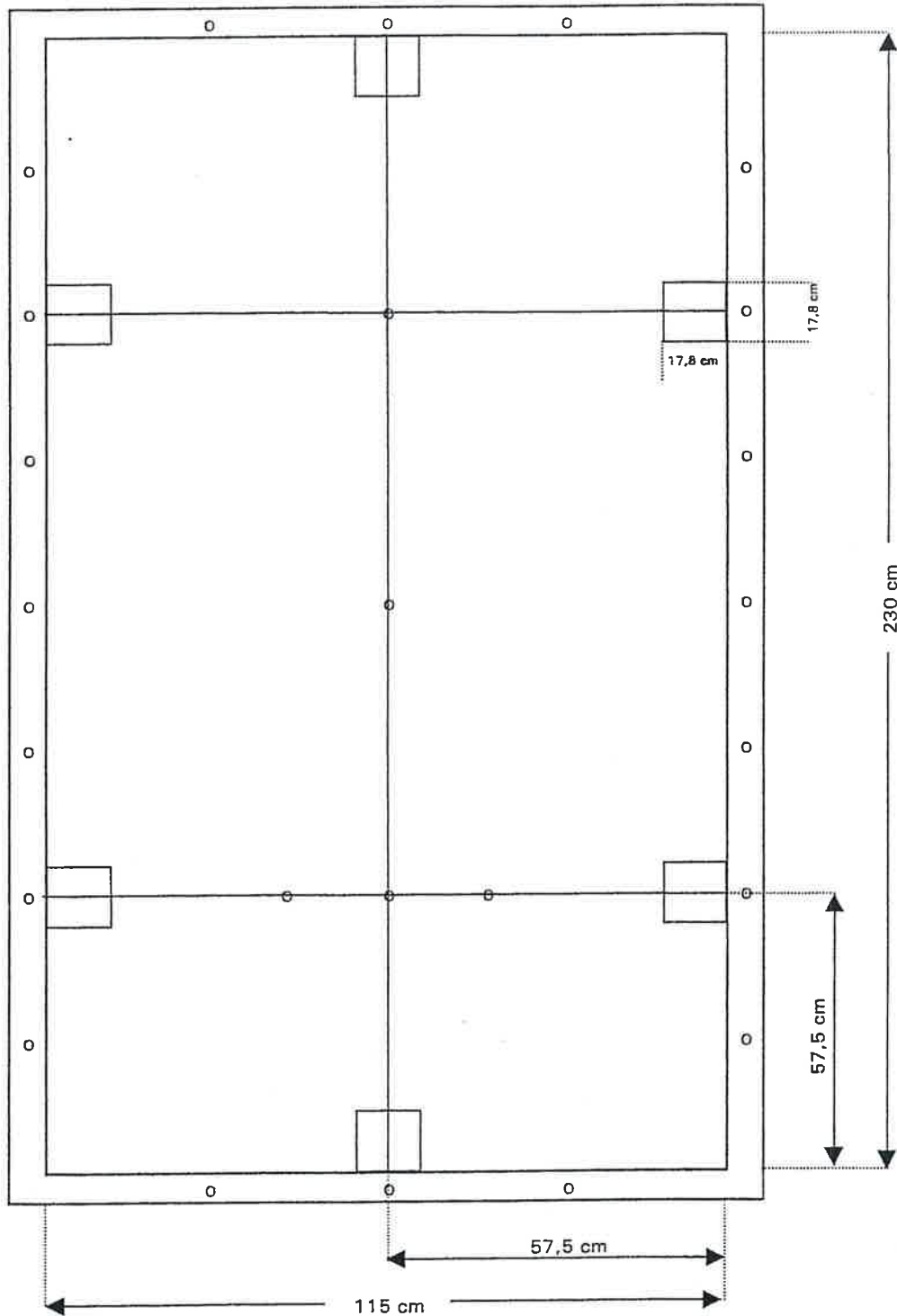
Tekening 6 Klein-biljart Kader 38/2 en ankerkader 38/2.
Afmetingen van de 9 kadervakken en de 8 ankers.
Bij kader 38/2 worden geen ankers aangebracht.

Tekening 7 Groot-biljart Ankerkader 71/2
Afmetingen van de 6 kadervakken en de 6 ankers

Tekening 8 Klein-biljart Kader 57/2 en ankerkader 57/2
 Afmetingen van de 6 kadervakken en de 6 ankers.
 Bij kader 57/2 worden geen ankers angebracht.

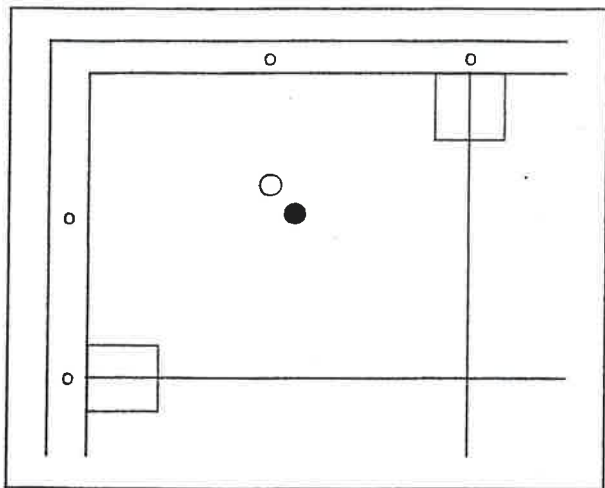

Tekening 9

Posities

Of de positie ENTREE of DEDANS ontstaat is afhankelijk van de voor de uitvoering van een stoot bestaande positie.

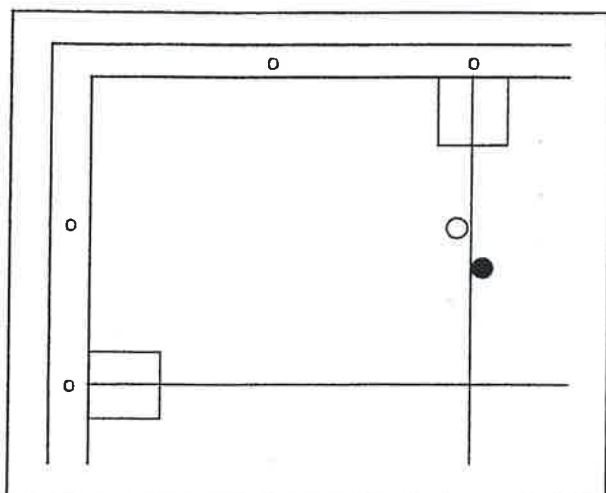
Figuur 1.

Ankerkader 47/1

Positie dedans

Tweestoots kaderspelsoorten

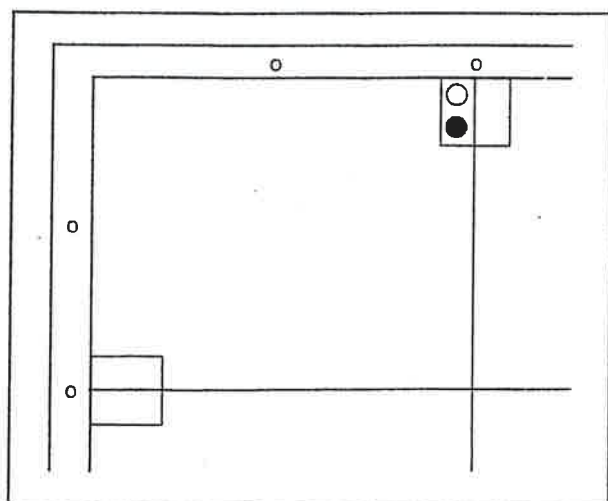
Positie entree of dedans

Figuur 2.

Alle kaderspelsoorten

Positie à cheval.

Figuur 3.

Ankerkader 47/1

Positie dedans partout.

Tweestoots kaderspelsoorten

Positie entree dedans of
dedans entree of
entree partout of
dedans partout

